

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Ersta Sköndal Bräcke högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

Vilken profession vet bäst?

**En diskursanalys om juristens och socionomens bedömning om barns bästa i
vårdnadsdomar**

Lisa Forsanker Duvaldt
Socialt arbete och kunskapsutveckling, 30 hp
SOC 6, VT18
Uppsats SOC 63
Handledare: Anna Carlstedt
Examinator: Martin Börjeson

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka vårdnadsdomar och vårdnadsutredningar från tingsrätt och familjerätt där beslut och förslag till beslut inte är lika. Studien ämnar undersöka på vilket sätt domaren/domarna (juristen) anser sig ha ett bättre beslut i vårdnadsmålen jämfört med familjerättssekreterarens (socio-nomens) och hur detta kan avläsas i de domar där de två professionerna inte tycker lika. Är det rena juridiska felbedömningar som familjerättssekreteraren har gjort eller är det andra rekvisit och tolkningar som förekommer? Har en domare bättre kunskap att bedöma barns bästa än familjerättssekreteraren? Hur utmärker sig de två professionerna i det skrivna språket kring sitt egna handlingsutrymme?

Studien har analyserat domar och vårdnadsutredningar med diskursanalys som metod för att belysa den professionsproblematik som studien syftar till att undersöka. Tre olika vårdnadsfall med tingsrättsdomar och vårdnadsutredningar har granskats. I ett fall finns även en hovrättsdom.

De slutsatser som kommer fram i jämförelserna av empirin är att det råder en starkare självsäkerhet hos juristen i handlingsutrymmet kring att utföra sin profession, jämfört med socio-nomen. Det skrivna språket behandlas på olika sätt och med olika grader av självförtroende och säkerhet i påståenden, beroende på profession.

Sökord: vårdnad, familjerätt, barns bästa, vårdnadsdomar, vårdnadsutredningar, professionsteori och professioner.

Which profession knows best?

A discourse analysis on the assessment of the lawyer and the social worker assessment of children's best interests in family cases

Abstract

The aim of this study is to analyse the child custody enquiry with the custody judgements from the family law department and the court when the proposition for resolution and the decision is not consistent. The study aim to examine in what way the judge (lawyer) consider themselves to have a better decision in the family cases than the family law caseworker (the social worker) when the two professions do not agree. Is it the judicial interpretation done by the family law caseworker that is wrong, or is it the necessary prerequisite and other legal opinions which occurs in the texts? Does the judge have better knowledge to assess the best interests of children than the family law caseworker? How do the two professions in the written language distinguish themselves about their own space of action?

The study has analyzed judgments and custody enquires with discourse analysis as a method of highlighting the professional problem that the study aims to investigate. Three different custody enquires with district court cases have been examined. In one case there is also a judgement from the court of appeal.

The conclusions that emerge in the comparisons of the material are that there is greater self-assurance of the lawyer in the action room in pursuit of his or her profession, in comparison with the social worker. The written language is treated in different ways and with different degrees of self-esteem and security in claims, depending on the profession.

Keywords: Custody, family-law, child's best interests, custody judgements, custody enquiries, theory of professions, professions.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Abstract	3
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
2. Kunskaps och forskningsläge.....	8
2.1 Barns bästa vid vårdnadsutredningar.....	8
2.2 Vårdnad, boende och umgänge	9
2.3 Juridisk metod i det sociala arbetet.....	11
3. Metod och teori	13
3.1 Forskningsansats och metod	13
3.2 Diskursanalys	13
3.3 Professionsteori.....	16
3.4 Urval och målgrupp.....	18
3.5 Förförståelse	19
3.6 Litteratursökning	19
3.7 Forskningsetiska överväganden	20
3.8 Metodkritisk diskussion	20
3.9 Reliabilitet.....	21
3.10 Validitet	21
4. Resultat och analys	22
4.1. Resultat av textanalys	22
4.2 Vårdnadsfall 1	22
4.3 Vårdnadsfall 2	28
4.4 Vårdnadsfall 3	32
4.5 Diskursiv praktik.....	35
4.6 Social praktik	37
5. Sammanfattande slutdiskussion	38

Referenslista.....	41
Bilaga 1.....	43

1. Inledning

Under 2016 var ungefär 6000 barn i åldern 0-17 år inblandade i utredning om vårdnad, boende och umgänge i Sverige (Socialstyrelsen, 2017). På socialtjänstens familjerättsenhet utförs vårdnadsutredningar enligt 6 § kap. 19 i Föräldrabalken. Utredningarna görs på uppdrag av tingsrätten som sedan beslutar om vad som är till barnens bästa med utgångspunkt av det utredningsarbete som gjorts av familjerätten och den rådande juridiska praxis och expertis som finns att tillgå. Utredningen som görs av familjerättens familjerättssekreterare ska undersöka och ta ställning till om barnets båda föräldrar ska ha vårdnaden om barnet, vart barnet ska ha sitt huvudsakliga boende och hur umgänget ska se ut. Gemensam vårdnad kräver att föräldrarna kan samarbeta på ett fördelaktigt sätt gällande barnet. Ofta befinner sig föräldrarna i en *högintensiv konfliktsituation* som kan beskrivas som en tvist mellan föräldrarna som är särskilt svår, där de själva inte lyckats komma överens om frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge. Barnen tar ofta på sig skulden för att föräldrarna bråkar och det är inte sällan som barnen upplever stora problem under en vårdnadskonflikt (Schiratzki, 2009). Vårdnadsutredningen ska bedöma vad som är bäst för barnet enligt artikel 3 i barnkonventionen och det är av särskild vikt vid bedömning att ta hänsyn till: ”barnets inställning och identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållande av relationer, omsorg, skydd och säkerhet, utsatthet, rätt till hälsa och utbildning” (Schiratzki, 2009, s. 31).

Det är i slutändan domaren vid tingsrätten som anses ha den bästa tillgängliga kompetensen att bedöma vad som är bäst för barnet, delvis baserat på det förslag till beslut som gjorts i utredningen av familjerätten. I socialstyrelsens handbok för vårdnad, boende och umgänge står det att ”det är barnens bästa som ska styra tillämpningen av föräldrabalken, inte föräldrarnas önskemål och behov, och därför är det viktigt att socialtjänstemän och domare får fortlöpande utbildning om barn och barns behov” (Socialstyrelsen, 2012 s. 22). Att noga säkerställa vad som är bäst för ett barn i en särskild situation kräver en noggrann analys av de följder som ett beslut kan få för barnet (Socialstyrelsen, 2012). Staten gjorde en översyn av föräldrabalken under 2006 vilket ledde till förändringar som betonade vikten av att om barnet far illa, utsätts för övergrepp eller riskeras att föras bort, skall detta hanteras särskilt för att säkerställa barnens bästa i ett vårdnadsfall (SoU 2017:6).

1.1 Problemformulering

Familjerättens socionomer är de som utför den mer grundläggande utredningen i ett vårdnadsfall enligt 6 kap. 19 § FB och det är också familjerätten som ska beakta barnets vilja och barnets bästa då föräldrarna har egna juridiska ombud som företräder dem under processens gång. Det beskrivs att föräldrar ofta har en övertro till domstolsprocessen och vad den kan lösa i vårdnadsfall (SoU 2017:6).

Mål gällande vårdnad, boende och umgänge är indispositiva vilket innebär att ”domstolen ska se till att frågorna blir tillbörligt utredda och att domstolen i varje enskilt fall ska göra en prövning av vad som är bäst för barnet (jfr 6 kap. 2 a och 19 §§ FB refererat i SoU 2017:6)”. Att målen är indispositiva

innebär också att om det inte går att nå en förlikning mellan parterna är det domstolen som har makten att bestämma utfallet.

I SoU utredningen kallad "Se barnet!" som gjordes 2017 (SoU 2017:6) redovisas att tingsrätten i 23 procent av vårdnadsmålen dömer annorlunda än vad familjerättens förslag till beslut i vårdnadsutredningen föreslår. Vad beror det på att tingsrätten i dessa fall anser att utfallet ska vara annorlunda än vad som föreslagits av en profession som anses ha den kompetens som behövs för att genomföra utredningar i vårdnadsmål? Vad är det som inte anses uppfyllt i familjerättssekreterarnas vårdnadsutredningar?

Studien ämnar undersöka på vilket sätt domaren/domarna (juristen) anser sig ha ett bättre beslut i vårdnadsmålen jämfört med familjerättssekreterarens (socionomens) och hur detta kan avläsas i de domar där de två professionerna inte tycker lika. Är det rena juridiska felbedömningar som familjerättssekreteraren har gjort eller är det andra rekvisit och tolkningar som förekommer? Har en domare bättre kunskap att bedöma barns bästa än familjerättssekreteraren?

Det beskrivs i lagen, att det är av stor vikt att de som tar beslut om barns behov har adekvat utbildning och fortbildning i frågan. Om familjerättssekreterares utredningar inte tilltalar det juridiska kunskapsfältet skulle andra viktiga värden som socionomen har med sig i sin profession kunna åsidosättas, kanske med risken att barns bästa inte iaktas enligt bästa möjliga kunskapsläge. Om barnets bästa inte utreds på ett fördelaktigt sätt skulle det kunna få konsekvenser för de barn och föräldrar som utreds, och därför finns det ett behov av att belysa denna beskrivna professionsproblematik.

1.2 Syfte

Att undersöka om beslut kring barns bästa i utredningar om vårdnad, boende och umgänge kan påverkas av att jurister och deras kunskapsområde bedöms ha en mer dominant roll i samhället jämfört med socionomens.

1.3 Frågeställningar

På vilket sätt anser domaren/domarna (juristen) sig ha ett bättre beslut i vårdnadsfallen jämfört med familjerättssekreterarens (socionomens), och hur kan detta avläsas i de domar där de två professionerna inte tycker lika?

Hur påverkas familjerättssekreterares förslag till beslut i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge av att domaren anses tillhöra en starkare profession med ett större handlingsutrymme jämfört med familjerättssekreteraren?

2. Kunskaps och forskningsläge

2.1 Barns bästa vid vårdnadsutredningar

Begreppet ”barns bästa” börjar nämnas i svensk lagtext i början av 1900-talet då barnets bästa skulle avgöra vem av föräldrarna som skulle ta hand om det vid en skilsmässa (20 kap. ÄB). Det var enbart barn som fötts inom äktenskapet som inkluderades i lagen, ”oäktingar” till barn hade nästan inga rättigheter (Ewerlöf, Sverne & Singer, 2004). Omkring åren 1917-1920 kom den första barnlagsstiftningen och då förekom begreppet *vårdnad* som skulle se till att föräldrar säkerställde att deras barn fick en god omvårdnad (ibid.). Under den här tiden hade båda föräldrarna officiellt vårdnaden om sina barn om de var gifta, men det var bara fadern som var barnens förmyndare. De utomäktenskapliga barnens rättigheter förbättrades till att ha rätt att arva sin mor och det infördes riktlinjer om fastställande av faderskap, likväl som regler kring underhållsskyldighet. År 1950 trädde den nya föräldrabalken (FB) i kraft och regeln om att fadern var ensam förmyndare togs bort (ibid.).

Begreppet ”barns bästa” benämns i artikel 3 i barnkonventionen och med detta menas att barnets bästa skall komma i ”främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn” (Ewerlöf et al., 2004 s. 35). Det beskrivs vidare i föräldrabalken att ”barnets bästa ska komma i främsta rummet vid avgörande av frågor om vårdnad, boende och umgänge” (6 kap. 2 a §). Med barnets bästa menas den förälder som bäst kan säkerställa att barnets grundläggande omsorgsbehov blir tillgodosett (Ewerlöf et al., 2004). Domstolens bedömning av barns bästa ska grundas på en helhetsbedömning av barnets situation och det är rättens antaganden som får styra besluten (Schiratzki, 2009). Som exempel på detta beskrivs det i 6 kap. 2 a § 2 st. (FB) att rätten anser att föräldern som ”bäst kan tillgodose barnets behov av kontakt med den andre ska prioriteras vid en tvist om vårdnad, boende och umgänge såvida risk inte föreligger” (Schiratzki, 2009, s. 39). Denna beskrivning låter vissa värden vara viktigare än andra och Schiratzki (2009) berör frågan kring vem som egentligen kan anses bäst lämpad att säkerställa ett barns bästa och föra dess talan. Vidare menar Schiratzki (2009) att barns bästa vanligen tolkas efter ”bundna presumtioner” vilket kan innebära att det finns en risk att tolkningen får gå före de grundläggande rättigheterna barnet har som exempelvis att säkerställa att det inte utsätts för misshandel. Den senaste förändringen i föräldrabalken gjordes 1 juli 2006 och den största anledningen med reformen var att säkerställa att *barns bästa* skulle avgöra boende, vårdnad och umgängesutredningar (ibid.).

Karin Röbeck (2012) skriver i sin avhandling om att det blir socialtjänstens familjerätt och juristerna i domstolen som i slutändan gör tolkningen av begreppet barns bästa i den rättsliga processen. Vidare redogör hon för att familjerätten måste hantera sambandet kring att det finns en tydlig *juridisk diskurs* som hanterar det rättsliga begreppen kring barnet men också vad som kallas en *psy-diskurs* som rör vad som anses vara riskfyllt hos ett barn utifrån de professionella rön som finns från exempelvis psykologer och socionomer (Röbeck, 2012). Resultatet visade att det var viktigare att barnet hade tillgång till båda sina föräldrar än att väga in barnets egna vilja i besluten eller att det

säkerställdes att de var trygga. Röbeck (2012) ställer sig frågande till om det är viktigare att säkerställa barnets behov av båda sina föräldrar än att barnet har ett riskfritt umgänge med dem? I över hälften av domarna som undersöktes redogjordes inte för barnens vilja. Avhandlingen kunde även se att barnens vilja beskrivs i generella termer utifrån vad som var vanligt för sammanhanget, mer som ett objekt, än att beakta det särskilda fallet (ibid.).

Val av tidigare forskning kring temat ”barns bästa vid vårdnadsutredningar” får en relevans till studien då den belyser historia och bakgrund till studiens empiri samt ger kunskap om hur begreppet *barns bästa* uppkommit. Eftersom barns bästa beaktas genom samtliga delar i vårdnadsutredningen, både av tingsrätt och familjerätt, är det av intresse att belysa uppkomst och aktuellt kunskapsläge kring begreppet.

2.2 Vårdnad, boende och umgänge

I föräldrabalkens kapitel sex finns de övergripande bestämmelserna och rättsregler rörande de vuxnas ansvar för barnen och hur dem kan regleras i vårdnadstvister. Det finns två olika vårdnadsformer, gemensam vårdnad eller ensam vårdnad. Det är gemensam vårdnad som är vanligast och det blir automatiskt gemensam vårdnad för gifta föräldrar medan ogifta föräldrar måste anmäla att de vill ha gemensam vårdnad till socialnämnden (Schiratzki, 2009). Rätten ska godkänna föräldrars vilja till gemensam vårdnad om det inte är i strid med vad som är bäst för barnen (ibid.). En förälder som inte har vårdnaden om sitt barn är heller inte vårdnadshavare och utöver underhållsskyldighet för barnet så finns inga skyldigheter- däremot finns det rättigheter. En av de viktigaste rättigheterna är ”rätten att väcka talan” om vårdnad, boende och umgänge men också rätten att få tillgång till ”upplysningar från vårdnadshavaren om barnet” vilket ska möjliggöra barnets behov till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Rättigheterna ska kunna tillgodoses så länge det inte finns någon risk för barnets utveckling eller hälsa (Schiratzki, 2009 s. 101).

När föräldrar har gemensam vårdnad ska de fatta alla beslut gällande barnet tillsammans, vilket inte beskrivs närmre i de lagregler som finns gällande hur det kan eller ska gå till, och domstolen kan inte avgöra några tvister i den frågan. Utöver vårdnaden har domstolen möjlighet att avgöra frågor om var barnet ska bo och hur den andra förälderns umgänge med barnet kan se ut.

Socialnämnd kan ingripa med enbart en förälders samtycke kring psykiatrisk eller psykologisk utredning och sådan behandling som utförs inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen (1982:763; HSL). De kan initiera öppna behandlingsformer i enlighet med 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) och utse en kontaktfamilj eller kontaktperson i enlighet med 3 kap. 6 § SoL. Slutligen kan de även besluta om vissa insatser inom LSS (1993:387) lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (Schiratzki, 2009 s. 101). I alla andra situationer kring barnet måste båda vårdnadshavarna vara överens. Om föräldrarna inte kan samarbeta kan det finnas skäl till att den ena vårdnadshavaren bör ha ensam vårdnad för att säkerställa barnets bästa, och domstolen eller socialnämnden ansvarar då för att döma eller upprätta avtal gällande vårdnad, boende och umgänge.

I den mån det går är det önskvärt att undvika en lång tvist i domstol och därför försöker domstolen få till lösningar genom samarbetsamtal eller avtal via socialnämnden (21 kap. 1 § 2 st FB). Det är endast avtal som anses vara till barnets bästa som får godkännas av nämnden. I 2006 års nya regler i föräldrabalken gällande vårdnad, boende och umgänge tydliggörs att det krävs en god samarbetsförmåga för att kunna säkerställa barnets bästa och därför bör gemensam vårdnad ifrågasättas om samarbetet är väldigt dåligt (Schiratzki, 2009). Vidare beskrivs att domstolen har ett ansvar för att säkerställa att de *indispositiva målen* som vårdnad, boende och umgänge är, blir ”tillräckligt utredda” vilket inte ställer samma krav på bevisning som i exempelvis brottmål.

Det är tingsrätten som beslutar om de önskar att socialnämnden ska utföra en vårdnadsutredning där det ska fastställas, om det är möjligt, vad barnets vilja är samt ges förslag till beslut i frågan. Det som ska undersökas är särskilt om barnet kan utsättas för våld eller om någon i barnets familj kan göra det och om barnet kan föras bort eller hållas kvar olovligen. Vidare undersöks att barnets behov av en nära kontakt med föräldrarna tillgodoses samt att barnets behov av en känslomässig relation och anknytning till dem finns. Det ska också utredas om barnets rättigheter följs, att barnets egna vilja tas till vara och att föräldrarna kan samarbeta kring barnet. Socialnämnden ska ta hänsyn till barnets och föräldrarnas relation till varandra och om det finns risk för att barnet kan fara illa. I vårdnadsutredningen ska det också utredas om föräldrarna utövat våld och om de klarar av att säkerställa att barnet inte blir påverkad av deras konflikt. Slutligen undersöks deras lämplighet som förälder (Schiratzki, 2009).

Det finns idag ingen lagtillämpning kring hur en vårdnadsutredning ska se ut eller hur den ska utformas, det beskrivs att det är det specifika fallet samt utredarens kompetens och omdöme som styr (Socialstyrelsen, 2013).

I domstolen ska rätten försöka få föräldrarna att nå en överenskommelse i första hand. Om föräldrarna inte kommer överens kan domstolen döma till gemensam vårdnad även om en av vårdnadshavarna inte vill det och då är det viktigt att domstolen ser till föräldrarnas samarbetsförmåga. I de nya reglerna i FB efter år 2006, framgår det att ”Om föräldrarna saknar vilja och förmåga att sätta barnets bästa före den egna konflikten, färgar detta omvårdnaden av barnet. Gemensam vårdnad bör i sådana fall inte få användas som ett medel för att ”tvinga” föräldrar till att samarbeta” (Schiratzki, 2009, s. 116).

Aronsson & Ingrid (2014) redogör för att domstolen ska tolka vad som anses vara till barnets bästa och här finns en del *presumtioner*, alltså förutfattade meningar. Dessa säger att ett barn mår bäst av att vårdnaden är gemensam och att en nära och god kontakt med båda barnets vårdnadshavare ska säkerställas. Presumtionerna är inte helt okritiserade, tidigare forskning visar att det finns problem kring de generella presumtionerna då de inte kan sägas värna om barnets individuella situation och dess specifika behov (ibid.). Vidare anser Aronsson & Ingrid (2014) att det kan finnas svårigheter med de två professioner som ska mötas i vårdnadstvisten mellan socialnämnd (socioonom på familjerätt) och juristen på tingsrätten. Problemen kan vara att det inom varje profession råder en egen

intern diskurs vilken kan problematisera tolkningar gällande barns bästa som kan leda till konsekvenser i bedömningarna (ibid.).

Tidigare forskning och kunskapsläge gällande vårdnad, boende och umgänge har relevans för studiens belysning av de olika professionernas ansvarsområden i vårdnadsprocessen. Det är även av vikt att förstå vilka lagrum som är relevanta i vårdnadsfallen och att belysa de förutsättningar som varje profession har.

2.3 Juridisk metod i det sociala arbetet

Det sociala arbetet kommer ofta i kontakt med juridiska problem och olika rättsnormer. Alexius Borgström (2009) beskriver att de rättsnormer som socionomen kommer i kontakt med ofta är professionskunskaper av olika former såsom exempelvis olika samhällsteorier och funktioner. Det kan också vara så att den som ska tillämpa rättsnormer påverkas av sina egna erfarenheter inom det sociala problemområdet. Exempel på specifika professionskunskaper som härstammar ur natur- och socialvetenskapliga kunskaper som kan användas i rättslig tillämpning är missbruk, arbetsförmåga eller barn i behov av stöd och skydd (ibid.). De lösningar eller beslut som rättstillämpningen anses kunna skapa inom det sociala området är ofta baserade på social konflikt- och problemlösning där det beskrivs att den juridiska metoden som används inom det sociala arbetet grundar sig på fem steg;

Omständigheter som baseras på den fakta som går att få fram i det specifika fallet genom att finna bevis genom olika metoder eller utrednings- metodik. Här görs en viss tolkning av vad som är värt att titta på utifrån vilka professionskunskaper som finns tillgängliga.

Rätten där innehållet baseras på vilka val av rättskällor för det specifika problemområdet som görs och även här baseras dessa val på vilka omständigheter som finns men också på den kunskap som finns inom den profession som utför valen.

Professionskunskaper som baseras på den tillgängliga vetenskapliga kunskapen likväl som den enskildes egna erfarenheter i viss mån, där de sociala problemen ges en förklaring och här kategoriseras för att kunna tillämpa bästa möjliga gällande rätt.

Analys hanterar den konkreta rättsliga tillämpningen på problemet baserat på de tre tidigare beskrivna faktorerna på den situation som uppkommit.

Slutsatser leder till att finna ett slutgiltigt juridiskt svar på hur problemet ska lösas och det kan ibland bli flera olika slutsatser eller ett konstaterande att det saknas ett tydligt svar (Alexius Borgström, 2009, s. 26). Det beskrivs vidare att dessa fem steg skulle kunna underlätta arbetet kring exempelvis barnens bästa i en vårdnadsutredning i 6 kap. (FB) då det kan göra arbetet tydligare kring de olika delar som omständigheterna måste hantera (ibid.).

Det rättsdogmatiska perspektivet utgår från att de juridiska bedömningar som görs ska grundas i de värderingar som beskrivits i prejudikat och förarbeten, inte genom sina egna bedömningar eller värderingar som den enskilde beslutsfattaren har. Tolkningen av rättskällorna måste ändå ofta göras utifrån ett etiskt eller moraliskt ställningstagande. Leijonhufvud (1996, s. 59 ff.) redogör för delar ur 4

kap. 11 § RB om domareden, vilken alla domare i det svenska rättssystemet måste avlägga. I eden har de ”lovat och försäkrat” bl.a. att efter ”bästa förstånd och samvete i alla domar göra rätt, ej mindre den fattige än den rike” samt att aldrig lag vränga eller orätt främja” (Leijonhufvud, 1996 s. 59 ff. refererad i Alexius Borgström, 2009, s. 34). Denna ed gäller även anslutna advokater i advokatsamfundet vilket innebär att de blir av med sin advokattitel om de inte följer den (ibid.).

För en socionom gäller etiska riktlinjer för professionen, exempelvis SSR etiska riktlinjer (Akademikerförbundet Sveriges Socionomers riksförbund). De etiska riktlinjerna är uppdelade i fyra huvudriktningar där profession och personlighet, klienten, kollegor och arbetsplats samt samhälle finns beskrivna (Blennberger, 2005).

Inom juridiken kallas sambandet mellan rätten och samhället ur ett vetenskapligt perspektiv för *rättsociologi*. Inom denna vetenskap definieras samhällliga förhållanden i stor utsträckning och i synnerhet kring hur olika rättsregler kan tolkas när det handlar om de mänskliga förhållandena (Hollander, 2009). De sociala behoven i samhället är stora och komplexa, och att tillämpa lagen på problemen är svåra, varför bedömningarna blir olika även om de följer lagens syfte och mål (ibid.). Det sociala arbetet har alltså ett stort behov av kunskap kring de juridiska förutsättningarna i samhället och det gäller också juristerna, som i egenskap av en stark profession har fått samhällets makt att tillämpa straff, kontroll och skydd över medborgarna (ibid.).

Hollander (2009) redogör för professor Tove Stang Dahls forskning kring Norges tidiga barnlagsstiftning. I denna studie beskrivs det att utformningen av lagen hade genomförts av professionella såsom jurister, kriminologer och politiker där resultatet visade att samhället fick en lag för att skydda sig mot barn som inte följde normen, de så kallade *vanartiga barnen*. Forskningen i studien tydliggör att samhällets ideal från den tiden också styrde rättstillämpningens genomförande. Rättsociologer är ofta eniga om att det vid forskning kring rättsreglers förändringar och uppkomst, främst är de historiska, sociala och politiska forumen som styr tillämpningen. Det anses vidare behövas en bred professionell grund för att säkerställa att rättstillämpningen genom ny lagstiftning och befintligt sådan även undersöker följderna av lagarna, vilket skulle kunna utformas mellan socionomen och juristen i större utsträckning än vad som sker idag (Hollander, 2009).

Val av tidigare forskning och kunskapsläge kring juridisk metod i socialt arbete kan användas i studien för att förstå forskningsläget, inte bara från socionomens håll, utan även utifrån juristen.

Sammantaget har val av tidigare forskning givit studien en teoretisk kunskapsförståelse för hur vårdnadsutredningar och vårdnadsdomar utförs i praktiken. Det finns också en belysning av de olika lagrum som används. I den tidigare forskningen tydliggörs det att det finns presumtioner kring vad som är till barnets bästa och det finns en svag förankring av att få med barnets vilja. Vidare beskrivs de diskurser som råder inom de olika professionernas fält som en svårighet för att samverka på bästa sätt kring vad som är till barns bästa. Denna kunskap tas med vidare in i studiens redovisning av resultat och analys för att få en fördjupad förståelse för empirin och studiens frågeställningar och syfte.

3. Metod och teori

3.1 Forskningsansats och metod

Denna studie har en kvalitativ ansats vilket innebär att den är en tolkande samhällsvetenskaplig studie. Den kvalitativa metoden är användbar när text ska tolkas för att finna hur verkligheten är konstruerad vilket stämmer bra in på studiens syfte (Bryman, 2011). Studien använder sig av en deduktiv metod med ett teoretiskt utgångsläge. Deduktion kan förklaras med att studien följer redan utvalda teorier som förväntas hålla för en logisk slutsats (Patel & Davidsson, 2011). Val av teori är professionsteori. Analysen kommer göras utifrån en diskursanalytisk metod, där diskursen belyser den professionsproblematik som studien vill titta på genom att analysera vårdnads, boende och umgängesdomar och vårdnadsutredningar. De domar som analyseras är domar där beslutet inte är detsamma som förslaget till beslut som gjorts av familjerätten.

Diskursanalysen beskrivs som konstruktionistisk vilket här kan innebära att studien belyser flera olika tolkningar av verkligheten. Studien har en socialkonstruktionistisk ansats där diskursanalysens uppgift blir att analysera domar utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv. En persons diskurs kan påverkas av att befinna sig i ett sammanhang eller vilka situationer hen ställs inför vilket kan vara viktigt att studera för att kunna svara på studiens syfte (Bryman, 2011).

3.2 Diskursanalys

Diskurs som begrepp kommer från lingvistik och semiotik och har spritt sig till många samhällsvetenskapliga och humanvetenskapliga discipliner. I Watt Bolsen (2007) beskrivs diskursanalys som en metod för att kunna analysera det skrivna ordet eller muntlig kommunikation för att på så sätt finna hur vår verklighet kan beskrivas genom vårt språk. Det diskursanalysen vill finna i texten, eller i muntligt tal är hur den bakomliggande verkligheten som formulerats genom diskursen egentligen konstrueras, istället för att undersöka textens budskap. Begreppet *diskurs* beskrivs av Michel Foucault (Foucault, 1969:58 refererad i Watt Bolsen, 2007) ”som praktiska handlingar som systematiskt formar de objekt de talar om” (s. 169.) Foucault menar att de med makt styr över diskursen, vilken i sin tur styrs av den verklighetsbild som får forma vårt språk (Thurén, 2007). Två andra forskare beskriver begreppet som ”ett särskilt sätt att tala om och förstå världen (eller en del av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:9 refererad i Watt Bolsen 2007, s. 169).

Definitionen av diskurs varierar varför även metoden diskursanalys används på många olika sätt och inom olika ämnen. I denna uppsats kommer diskursanalysen användas för att undersöka hur juristen och socionomen har konstruerat sina förslag till beslut och bedömningar i vårdnadsutredningarna vilket rör sig inom det samhällsteoretiska kunskapsfältet. Det råder givetvis en specifik kunskap inom respektive profession och analysen ska försöka belysa vad i respektive profession som styr besluten med tanke på att det anses råda en diskurs inom varje enskild profession. Enligt Bergström och Boréus (2000) är det Michel Foucaults inriktning på diskursanalys som blivit

mest känd, vilken ibland beskrivs som ”hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden”. Foucault menar med denna beskrivning att det är hela praktiker såsom medicinen eller som i detta fall juridiken och det sociala arbetet som är praktiken. Han menar vidare att diskurs kan vara ett specifikt fält där bara en viss kunskap accepteras och där det råder en auktoritet kring vem som får uttala sig om kunskapen vilket är intressant för denna studies syfte att undersöka vidare (Foucault 1993 s. 57 refererat i Bergström & Boréus, 2000 s. 225). Maktperspektivet som Foucault redogör för leder till begreppet *utestängningsmekanismer* som handlar om att makt inte utövas mot den enskilde eller av den enskilde utan det byggs upp av människor emellan vilket kan innebära att något blir begränsat för vissa och skapar möjligheter för andra. Exempel på begreppet utestängningsmekanism kan vara ”när något blir förbjudet, definieras som sjukt eller inte sjukt, är tradition eller inte tradition, ses som rätt eller fel” (Foucault, 1993 refererat i Bergström & Boréus, 2000 s. 225).

Under de samhälleliga förändringar som skett under det senaste seklet har behov kring att kunna analysera texter som exempelvis rättskällor och domar vuxit fram. Hollander (2009) definierar den rättsvetenskapliga diskursanalysen som en användbar metod för att synliggöra de sociala konstruktioner som rättsregler kan styras av.

Den diskursanalys som genomförts på empirin för denna studie har till en början delats in i en *diskursordning*, vilket beskrivs av Fairclough i Winther Jørgensen & Phillips (2000) ”som en komplex och motsägelsefull konfiguration av diskurser och genrer inom samma sociala område eller institution” (Fairclough 1992a:219, 1995b:55 refererat i Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 34). I studien har empirin i sig en naturlig diskursordning genom domen från tingsrätten eller hovrätten och vårdnadsutredningen från familjerätten. I de diskursordningar som återfinns i studien, är gränsen mellan dessa ibland otydlig vilket lett till att valet av teman för analysen hamnat på fyra grundläggande rekvisit. Valet av teman är 1. *Risk för övergrepp och bortförande* 2. *Barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar* 3. *Samarbete mellan föräldrarna* och slutligen 4. *Barnets vilja*. Valda teman betonar den starkare utgångspunkten för utfallet i domar och utredningar och de förekommer även i socialstyrelsens handbok för vårdnad, boende och umgänge (Socialstyrelsen, 2012) samt i föräldrabalken 6 kap. 21 §.

De verktyg som används för att göra analysens tolkningar öppna och tydliga för läsaren är de valda exempel som tagits ur texterna, vilka kan användas för att tydliggöra hela processen från ursprunglig text till diskursanalys. De teman som valts ut svarar mot frågeställningarna där analysen ska försöka belysa på vilket sätt domaren/domarna (juristen) anser sig ha ett bättre beslut i vårdnadsfallen jämfört med familjerättssekreterarens (socionomens), och hur detta kan avläsas i de domar där de två professionerna inte tycker lika. Den andra frågeställningen ska försöka förstå hur familjerättssekreterares förslag till beslut påverkas i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge av att den juridiska professionen anses starkare som profession jämfört med socionomens.

Valet av specifik diskursanalysmetod för studien är *kritisk diskursanalys* där delar av den har anpassats till studiens empiri och teoretiska utgångspunkt. Den kritiska diskursanalysen undersöker den

diskursiva praktikens relation med den sociala och kulturella utvecklingen och en av grundarna till analysmetoden för den kritiska diskursanalysen är Norman Fairclough (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Valet av diskursmetod grundar sig på att den är kritisk så tillvida att den kan tydliggöra diskursers roll i den sociala världen och i de sociala relationerna, vilket kan visa på det ojämlika samhällets maktförhållanden (ibid.). Den kritiska diskursanalysen kan alltså visa på hur de olika professionernas maktposition till varandra upprätthålls i studiens empiri.

Fairclough anser att det bör göras en grundlig textanalys som kan läsas utifrån ett *lingvistiskt perspektiv*, alltså ett språkvetenskapligt sätt, för att fördjupa sig i den diskursiva processen. Att bara analysera text räcker inte för att förstå de samhälleliga och kulturella strukturerna, det behövs även en social analys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Modellen för att analysera diskursen kallar Fairclough ”den tredimensionella modellen”. I modellen beskrivs diskursen innehålla lingvistiska element som i sig kan bidra till att skapa konstruktionen av sociala identiteter, sociala relationer samt kunskaps- och betydelsesystem. För att kunna analysera diskurser bör fokus ligga på ”den kommunikativa händelsen” som kan vara en film eller ett politiskt tal, men också ”diskursordningen” som blir den specifika sociala institutionens summa av olika diskurstyper (ibid. s. 73). De tre dimensionerna i modellen är *texten* (textens egenskaper), *diskursiv praktik* (vilka ”konsumptions- och produktionsprocesser” som finns i texten) och *social praktik* (den större sociala praktiken som situationen är ett sammanhang av) (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Modellen kan kallas för en analytisk ram där alla tre delarna behöver vara med för att genomföra diskursanalysen. I analysen av den sociala praktiken kommer studiens teoretiska utgångsläge in för att få syn på både de diskursiva och icke-diskursiva delarna av empirin. Den design som förespråkas av Fairclough bör följas efter det specifika ändamålets behov och karaktär, och därför kommer vissa delar väljas in för denna studie, medan andra kan uteslutas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I analysen kommer professionsteorin tydliggöras eftersom studien har en deduktiv ansats där teorin är utgångspunkten.

När modellen appliceras på domarna med tillhörande familjerättsutredningar analyseras den diskursiva praktiken med hjälp av *interdiskursivitet* och *intertextualitet* för att finna *hur* texten har producerats och kan antas konsumeras. Interdiskursivitet kan beskrivas som en analys av hur många olika diskurser texten som analyseras bygger på. Interdiskursivitet är en sorts intertextualitet vilket innebär att texter generellt bygger på redan befintliga händelser och texter och att det skapas en kedja av text i vetenskapliga rapporter eller som i studiens fall, vårdnadsfall (ibid.).

I textanalysen används begreppet *modalitet* vilket innebär fokusering på den grad eller sätt av instämmande i texten som ”talaren” har. Modalitet kan också beskrivas som ett sätt att i text förmedla ett säkert ställningstagande. Hög modalitet är alltså en mening eller text med en hög säkerhet eller kanske självförtroende i sitt uttalande. Ett annat begrepp som används i analysen är *transitivitet* som ser på hur textens innehåll förhåller sig (och inte förhåller sig) till subjekt eller objekt och begreppet kan förtydliga ”vem det är som talar i texten” och till ”vem”.

Diskursanalysen behandlar analysbegrepp som *yrkesprofessionalitet*, *jurisdiktion* och *handlingsutrymme* vilka kommer från professionsteorin och de kopplas till de diskursordningar som styr den sociala praktiken för denna studie (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Det kommer vara domslutet i domarna som analyseras och bedömning/sammanfattning i vårdnadsutredningarna. Avgränsningen till att inte analysera all text i empirin har gjorts för att anpassas till studiens frågeställningar och syfte men också för att rymmas inom studiens tidsramar.

3.3 Professionsteori

Brante (2009:15 refererad i Blom & Morén, 2015) definierar en profession som något som handlar om en "abstrakt teoretisk kunskap" vilket anses vara en grundläggande del i den praktiska yrkesutövning som exempelvis socionomens profession innehar. Det beskrivs vidare att en profession måste vinna allmänhetens förtroende, likväl som att anses vara legitimerad och erkänd av samhället. För att nå kraven från samhället krävs högskoleutbildning. Brante (2013) beskriver att den allra första professionen var prästerna som ansågs högst bildade i samhället och de hade också den andliga statusen att förmedla guds vilja. När industrialiseringen och upplysningstiden kom under 1800-talet började prästerna tappa makt och nu växte istället nya professioner fram som grundades på vetenskaplig kunskap (ibid.). Brante (2013) redogör vidare för olika indelningar av professioner som de *klassiska professionerna* vilka anses vara läkare, ingenjörer, forskare, jurister och arkitekter där exempelvis *Juridiska föreningen* bildades 1849. Dessa professioner har ofta "monopol" över sin profession eller en stark *jurisdiktion* som innebär att det råder en konkurrens om olika yrkesområden som får utföra en specifik typ av arbete.

Kring andra halvan av 1900- talet växte *semi-professioner*, *välståndssats- professioner*, *nya professioner* och *för-professioner* fram då välfärdssamhället växte sig starkare i Sverige men också i och med att den högre utbildningen expanderade kraftigt. Under det sociala arbetets framväxt har det ställts högre krav på den akademiska och vetenskapliga utformningen av området. De första forskarutbildningarna i socialt arbete kom först under slutet av 1970-talet (Börjeson & Börjeson, 2015). Det ansågs att det sociala arbetet, sjuksköterskor, bibliotekarier eller lärare var unika professioner och de fick alla egna specialiseringsområden inom universiteten. Det som kanske främst kännetecknas som semi-professioner är att de är professioner som ofta har en utbildningsutformning som är interdisciplinär och mindre specialiserad. Semi-professioner är fler till antalet och därför mindre exklusiva. Vidare redogör Brante (2013) att för-professioner kan kännetecknas av nya yrken till följd av samhällsutvecklingen som exempelvis alternativ medicin, livsstilscoacher eller PR experter.

Danermark och Kullberg (1999) redogör för socionomyrket som en "semiprofession" vilket de beskriver som en profession med mer generella kunskaper, en generalistutbildning, jämfört med professioner med en stark teoretisk kunskapsbas. Socionomen förväntas agera i många olika kontexter jämfört med exempelvis läkaren vars medicinska kunskapsområde anses svårt och högt respekterat i

samhället. Socionomen saknar många gånger konkreta metoder men också en yrkeslegitimation, vilket anses vara några anledningar till att socionomen anses sakna ”kunskapsmonopol” inom sitt arbetsfält. Samhällsinvånare tycker sig även kunna kritisera det sociala arbetet som socionomen utför, i hög grad, vilket leder till att socionomens profession anses som svag (Alexius Borgström, 2012).

Professionsbegreppet delas ibland in i två olika synsätt, vilka även kan agera parallellt. Det *essentialistiska synsättet* beskriver att professioner kan definieras genom några specifika egenskaper vilka kan vara den *professionella auktoriteten* som ger professionen den unika kunskapen vilken inte kan ifrågasättas av andra. Med *samhällets sanktion* menas samhällets satsningar på högskoleutbildningar som skapar behörighet eller legitimation till yrket och professionen men också allmänhetens förtroende för professionen. Det finns *etiska regler* kopplat till många professioner och en *systematisk teori* som utvecklar den teoretiska och vetenskapliga forskningsverksamheten inom ett område. Den *egna kulturen* beskriver samfund som exempelvis läkarsamfundet eller advokatsamfundet likväl som de egna utbildningsinstitutionerna inom en profession. Dessa är viktiga för att skapa och bibehålla den specifika norm eller kultur som den unika professionen har. Utifrån det essentialistiska synsättet kan det tolkas som att socionomer numera kvalificerar sig till att få kallas en egen profession, men det finns en kritik mot detta synsätt vilket det *processuella synsättet* beskriver (Blom & Morén, 2015).

I det processuella synsättet är det samhällets erkännande och tillit att utföra de specifika arbetsuppgifterna som betonas och begreppet *jurisdiktion* blir här ett utmärkande begrepp. Jurisdiktion innebär att det råder en konkurrens om vem eller vilka yrkesgrupper som äger rätten att utöva sina arbetsuppgifter inom ett visst område. Om en profession “vinner” jurisdiktionen inom sitt fält kan det råda näst intill monopol kring den specifika professionens arbetsområde. Här kan professioner som läkare och lärare nämnas, medan socionomer anses tillhöra en svagare form av jurisdiktion (Blom & Morén, 2015). Socionomen har utifrån sin utbildning, specifika kunskapsområde, etiska riktlinjer och den kollegiala kontrollen möjlighet att själva utveckla och styra arbetet de utför. Begreppet som beskriver detta är *yrkesprofessionalism* vilket innebär att professionen själva har makten över sig och sin yrkesutövning. Idag finns kritiker som anser att detta begrepp är hotat då det byråkratiska samhället alltmer styr verksamheterna. En socionom underkastas exempelvis organisatoriska strukturer som styrs av regler och politiska beslut i allt större utsträckning vilket beskrivs som *organisationsprofessionalism* (Blom & Morén, 2015).

Det sociala arbetet regleras till stor del av lagstiftningen likväl som av riktlinjer och villkor. Socionomen måste kunna förhålla sig till olika rättsvetenskapliga metoder eller teorier för att kunna förstå de rättsliga reglerna. Inom rättsvetenskapen är det främst den rättsdogmatiska eller den rättssociologiska inriktningen som används för att förstå hur de olika juridiska besluten bör behandlas (Hollander & Alexius Borgström, 2009). Det beskrivs vidare att det kan finnas en problematik för juristens profession att inte ha kunskap om samhället utanför juridiken men att det likväl uppstår problem när socionomen inte kan tillämpa ett professionellt förhållningssätt till juridiken (ibid.).

Professionsteorins begrepp yrkesprofessionalism skulle med andra ord kunna anses hotat även för juristens profession om samhället och politiker i större utsträckning beslutar om hur tillämpningen av lagar och riktlinjer inom domstolsväsendet ska se ut (Hollander & Alexis Borgström, 2009). I analysen av studien kommer de professionsteoretiska begreppen användas tillsammans med en diskursanalys för att förstå empirins resultat. Analysen kommer beröra de organisatoriska processerna som professionsteorin beskriver och med hjälp av diskursanalysen kan dessa få en mer fördjupad innebörd. De olika dimensionerna som metoderna för analys kan nå, görs för att få en bättre förståelse för hur de två professionerna i socionomen och juristen förhåller sig till sitt arbete med att säkerställa barns bästa i en vårdnadsprocess. I diskursanalysens tredimensionella analysmetod som används i studien, anser Fairclough (1992:237 refererat i Winther & Jørgensen & Phillips, 2000) att för att få svar på de institutionella eller organisatoriska frågorna som uppkommer i den sociala praktiken, räcker det inte att enbart använda sig av diskursanalys. Det anses vara av stor vikt att här belysa och analysera frågorna med en teori som professionsteorin och diskursanalys för att kunna förstå och tolka den sociala praktiken.

3.4 Urval och målgrupp

Bryman (2011) beskriver att när kvalitativa studier genomförs är det vanligt att ha ett målinriktat urval. Denna kvalitativa studie har en målstyrd urvalsmetod där materialet för studien har samlats in för att just behandla vårdnadsdomar med tillhörande vårdnadsutredning. Ett målinriktat urval beskrivs av Bryman (2011) som vanligt om syftet är att aktivt finna ett urval som passar för den specifika studiens behov. I denna studie är det de specifika vårdnadsdomar där besluten inte stämmer med familjerättens förslag till beslut som utgör studiens urval. Genom att studera familjerättssekreterares utredningar enligt 6 kap. 19 § FB och jämföra dem med domstolens slutgiltiga beslut där dessa beslut inte överensstämmer, kan en diskursanalys belysa hur professionerna skiljer sig åt i vårdnadsfallen.

Materialet, som är offentlig handling, har nåtts via domstolarnas arkiv efter sökningar i Stockholms tingsrätts och Svea hovrätts arkiv. Arkiven på samtliga av Stockholms läns domstolar kontaktades med information om att studien skulle genomföras och därefter specificerades vilket material som behövdes. Efter att ha fått information kring hur arkiven var uppbyggda blev det tydligt att jag var tvungen att söka på plats i domstolen för att komma åt vårdnadsutredningarna som är bilagor till domarna. Efter att ha spenderat mycket tid på arkiven insåg jag att det kunde ge en större träffsäkerhet om mitt letande förlades till Svea hovrätt eftersom de överklagade domarna säkerligen hade en eller två parter i domen som var missnöjda. Väl på Svea hovrätt blev det lättare att finna de domar som studien behövde. Efter en massiv genomläsning av material valdes de tio första vårdnadsfallen ut som överensstämde med kriterierna. En första genomgång av domarna ledde till att några sorterades bort som av olika anledningar inte uppfyllde kriterierna för studien. De vårdnadsfall som valdes bort kunde vara domar där vårdnadsutredningen hade gjorts för flera år sedan eller att parterna nådde en överenskommelse och att det därför inte blev ”olika” beslut.

Slutligen valdes fyra vårdnadsfall ut. Materialet för varje vårdnadsdom och vårdnadsutredning omfattar mellan 20-30 sidor vardera. För att materialet skulle rymmas inom ramen för denna studies begränsningar, valdes slutligen ett av de fyra vårdnadsfallen bort av utrymmesskäl. Den kom helt enkelt sist i analysen och fick mer slumpvist bli bortsorterad. Det vårdnadsfallet hade möjligtvis kunnat förändra en del av analysen och resultatet för studien men det upplevdes att en *teoretisk mättnad* infann sig, vilket Bryman (2011) beskriver som att materialet inte längre ger studien ny information för att kunna svara på frågeställningar och syfte.

Val av material för studien anses enligt diskursanalysen vara ”naturligt förekommande material” (Potter 1997 refererat i Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 117) eftersom det inte är skapat av forskaren för studien. Vad som anses bra med domar som material i studien är att forskaren inte själv kan påverka materialet (ibid.).

Urvalet av överklagade domar enligt 6 kap. 19 § FB kommer från sista kvartalet 2016 samt år 2017 vilket var slumpvist utvalt, men med en grundtanke att försöka nå vårdnadsfall som avgjorts relativt nyligen. Urvalet har lett till att det finns en dom från Södertörns tingsrätt med tillhörande vårdnadsutredning från Salems kommun. En dom från Stockholms tingsrätt som sedan överklagas till Svea hovrätt med tillhörande vårdnadsutredning från Järfälla och Upplands-Bro kommun. Slutligen en dom från Solna tingsrätt med tillhörande vårdnadsutredning från Täby kommun. Spridningen är relativt stor över hela Stockholms området och ingen lagman eller socionom har förekommit i mer än en dom eller vårdnadsutredning. Mängden domar anses anpassad till den avgränsning som studiens omfattning har och enligt Fairclough är det inte möjligt att analysera för stort material med den tredimensionella analysmetod som används för studien (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

3.5 Förförståelse

Thurén (2007) redogör för att vi människor inte enbart uppfattar världen genom sinnena, vi tolkar informationen vi möter. Förförståelsen påverkar vårt sätt att möta verkligheten.

Under hösten 2017 gjorde jag min verksamhetsförlagda praktik på familjerätten i Nacka kommun och under våren 2018 arbetar jag som trainee på samma avdelning. Den förförståelse jag har fått inom området har bidragit till min nyfikenhet kring professionsfenomenet mellan juristen och socionomen. Detta kan leda till att mina tolkningar och analyser blir påverkade i studien eftersom vår förförståelse ofta får större utrymme än vad vi tror.

3.6 Litteratursökning

Studiens material är de vårdnad, boende och umgängesutredningar och domar som sökts fram via arkiven på tingsrätt och hovrätt. Sökning av tidigare forskning har gjorts via Ersta Sköndal Bräcke högskolas bibliotekskatalog och de tillgängliga databaser som högskolan har tillgång till. Även DiVA och Google Scholar har använts. De sökord som använts är: vårdnad, familjerätt, barns bästa, vårdnadsdomar, vårdnadsutredningar, professionsteori och professioner.

3.7 Forskningsetiska överväganden

Studien bygger på en analys av domar och utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge enligt 6 kap. 19 § FB. I lagen om etikprövning och forskning som avser människor (2003:460) anges vikten av att säkerställa att studiens material anpassas till ett etiskt synsätt.

Vetenskapsrådet (2011) redogör för att det finns fyra huvudområden som den samhällsvetenskapliga forskningen ska förhålla sig till från ett etiskt perspektiv. De fyra områdena är *konfidentialitetskrav*, *informationskrav*, *samtyckeskrav* och *nyttjandekrav*. Konfidentialitetskrav innebär att information presenteras på så sätt att den som lämnat information inte avslöjas. Eftersom materialet för denna studie bygger på domar och vårdnadsutredningar som är allmän handling, behöver kravet inte vidtas. Valet har ändå hamnat på att avidentifiera samtliga individer och platser i studien för att inte lämna ut känsliga uppgifter om dem. Eftersom studien kommer redovisa målnummer och tillhörande bilaga i resultat och analys, kommer det dock vara möjligt att finna informationen. Nyttjandekravet ska säkerställa att den information som samlats in för studien bara kommer användas för detta ändamål vilket kommer säkerställas. Samtyckeskrav och informationskrav innebär att de individer som förekommer i studiens empiri har fått möjlighet att själva välja om de vill medverka och att de fått tillgång till relevant information om studien. Eftersom studiens material är offentligt blir samtycke- och informationskrav inte relevanta men material och information kommer hanteras med försiktighet för att respektera de inblandades integritet (Vetenskapsrådet, 2011). Författaren har inte frågat de personer som är med i studien om de samtycker till att vara med i studien

3.8 Metodkritisk diskussion

Diskursanalys som metod är socialkonstruktionistisk och den empiri som undersöks studeras på ett mycket detaljerat plan. Att studien är socialkonstruktivistisk innebär att det material som hämtats in för att svara på frågeställningar och syfte skulle kunna se annorlunda ut i ett annat sammanhang, en annan tid eller med en annan forskares förkunskap. Val av metod skulle givetvis kunna varit en annan som exempelvis en intervjustudie eller dokumentstudie. Däremot tror jag inte att det hade varit möjligt att få fram de nyanser i texten som studien syftar till att finna, om en annan metod valts.

Diskursanalysen får ofta kritik då tekniken inte innehåller instrument som används inom positivismen som exempelvis tester av kodning eller stickprov. De menar att om dessa tester inte utförs är forskningen helt fri att tolkas och det finns då inga kriterier för goda eller dåliga resultat (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

För att kunna undersöka hur professioner konstrueras och hur vårdnadsutredningar och vårdnadsdomars beslut påverkas av detta har ett visst material valts ut. Urvalet är gjort för att kunna genomföra studien med de metodologiska förutsättningarna som har valts. Antalet domar som ingår i studien skulle kunna varit fler, det hade gett studien en möjlighet till generalisering. De val som gjorts gällande urval har dock baserats på studiens ramar och tidsomfång.

Det finns alltid en annan sanning beroende på vad som undersöks och vem som undersöker det. I studien är det vissa analysbegrepp och verktyg som har använts, vilket kan leda till att andra delar av materialet inte har redogjorts eller fångats i analysen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

3.9 Reliabilitet

När reliabiliteten bedöms är det studiens tillförlitlighet kring transparensen i sitt genomförande som fastställs. Går det att följa alla led i undersökningen för att upprepa undersökningen? Bryman (2011) redogör för att *intern reliabilitet* visar på i vilken utsträckning det är möjligt att göra om studien vilket kan vara svårt i kvalitativ forskning. Reliabiliteten i en diskursanalytisk studie kan göras högre genom att tydligt beskriva alla steg i processen, varför den tredimensionella diskursmodellen av Norman Fairclough valts för denna studie (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Författarna beskriver vidare att Faircloughs modell är tydligt redovisad och i flera steg vilket kan öka reliabiliteten eftersom transparensen blir mer påtaglig (ibid.). Diskursanalys bygger på författarens tolkning och analys av material vilket påverkar reliabiliteten då resultatet skulle kunna se annorlunda ut om en annan forskare tolkade empirin för studien. Studiens socialkonstruktivistiska ansats gör det svårt att nå en hög reliabilitet eftersom den sociala tillvaron ständigt förändras och det är interaktionen mellan individer som skapar verkligheten (ibid.).

3.10 Validitet

Validitet avser studiens tillförlitlighet gällande om den har studerat det den utger sig för att göra eller inte (Thurén, 2007). *Extern validitet* anses beskriva hur studiens resultat kan generaliseras på så sätt att det kan appliceras på andra miljöer. Diskursanalysens validitet kan bedömas genom att titta på vilka sammanhang som har valts för studien och genom att finna avvikelser som inte passar in kan de analytiska påståendena vägas in som sannolika eller ej (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I diskursanalys kan analysbegrepp och påståenden ge sammanhang som kan kontrolleras i studien om de exempelvis inte stämmer in med de ramar som angivits. Författarna redogör vidare att det ska kunna gå att följa studiens tillvägagångssätt från empiri till slutsats. Validiteten för studien kan följas från den empiri som redovisas till slutsatser där läsaren kan bedöma om studien har undersökt det den utger sig för att undersöka (ibid.).

Studiens empiri är vårdnadsutredningar och vårdnadsdomar som använts för att få svar på syfte och frågeställningar. Studiens diskursanalytiska metod utgår från socialkonstruktionismen som anser att verkligheten är en konstruktion mellan människors interaktion (ibid.). Det gör det svårt att applicera en generaliserbarhet på studiens resultat eftersom det inte anses finnas ett neutralt sätt att se på världen. Generaliserbarheten är också låg därför att urvalet för den kvalitativa studien är litet (Bryman, 2011).

4. Resultat och analys

I analysen kommer citat från domar kallas för målnummer och om det är en vårdnadsutredning för målnummer samt bilagans nummer till målnumret.

Även om empirin är allmän handling kommer studien inte avslöja identiteten på de som medverkar i domar och vårdnadsutredningar. Namn kommer bytas ut mot ”mamma”, ”pappa” och ”barnet/barnen” ”flickan”, ”pojken”, ”vårdnadsutredaren/vårdnadsutredarna/utredarna” och ”domaren” i analysen. Namn på länder och platser har också avidentifierats till ”hemlandet” eller ”plats”.

Resultatet delas upp i de tre domarna med tillhörande vårdnadsutredning och i ett av fallet en hovrättsdom. Denna indelning görs för att kunna analysera varje doms utfall inte bara utifrån diskursanalysen utan utifrån domslut och förslag till beslut i domarna och vårdnadsutredningen. Efter textanalys av resultatet kommer en analys av diskurs praktiken och slutligen den sociala praktiken där även vårdnadsfallen sammanfattas. Analysens uppdelning följer Faircloughs kritiska tredimensionella diskursanalys-metod.

4.1. Resultat av textanalys

Utifrån den lingvistiska textanalysen enligt Fairclough som beskrivs under metodkapitlet, har texten i vårdnadsutredning och domar analyserats utifrån *transitivitet* och *modalitet*. Transitivitet kan beskriva när olika förlopp och händelser i texten knyts samman med objekt eller subjekt (eller om de inte gör det). Det finns en ”agent” i texten som det handlar om och här kan urskiljandet av vilken profession som talar eller handlar i texten tydliggöras. *Har* och *att* kan vara starka faktum i texten. Fairclough beskriver *modalitet* som graden av instämmande i talarens påstående som exempelvis ”det är kallt”, ”jag tycker det är kallt” jämfört med ”kanske är det lite kallt” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 88). Detta får olika innebörd baserat på hur talaren uttrycker sig, vilket i sig får följderna i diskursens konstruktion. *Affinitet* kan ange graden av sätt eller instämmande i texten och ord som *ett* eller *kan* är användbara för att beskriva graden av affinitet. Ett annat begrepp i texttolkningen är *hedge* som anger en svag affinitet som exempelvis ”kanske är det lite svårt att genomföra” vilket kan visa på en låg grad av säkerhet i påståendet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 87). Utöver de lingvistiska analysbegreppen kopplas även de professionsteoretiska analysbegreppen på analysen. Dessa är *yrkesprofessionalitet*, *jurisdiktion* och *handlingsutrymme*. Varje vårdnadsfall analyseras utifrån diskursordningarna och sedan i turordning- vårdnadsutredning, tingsrättens dom och i det första vårdnadsfallet hovrättens dom.

4.2 Vårdnadsfall 1

En flicka född 2010 bor med sin mamma som har ensam vårdnad. Hon har umgänge med sin pappa varannan helg, fredag till söndag. Mamman har skyddad adress. Anledningen till att mamman idag har ensam vårdnad är att det i en tidigare utredning visade sig att pappan varit våldsam. Pappan är dömd

för misshandel av mamman 2011 och 2014. Mamman anser att det finns en risk att pappan tar med sig flickan till hemlandet eftersom han behöll henne där efter en resa i fyra veckor utan mammans godkännande. Efter domen 2014 har mamman behållit dottern hos sig och ofta uteblivit från planerade umgängestillfällen med pappan. Familjerättens förslag till beslut är att mamman ska ha ensam vårdnad, boendet hos mamma och umgänge med pappan torsdag till söndag varannan vecka. I tingsrättens dom anser domaren att mamman inte borde ha skyddad adress då misshandelsdomarna inte är sanna enligt pappan. Mamman har inte på ett tillräckligt fördelaktigt sätt möjliggjort att dottern får träffa sin pappa och därför beslutas att pappan ska ha ensam vårdnad av flickan. Tingsrätten beslutar att mamman ska berätta var hon bor för pappan. I hovrättens överklagande tydliggör de att tingsrätten inte kan tvinga mamman att avslöja sin skyddade adress samt beslutar att mamman ska ha ensam vårdnad. Pappan får umgänge med umgängesstöd.

4.2.1 Risk för övergrepp och bortförande

I vårdnadsutredningen identifieras risker som att flickan inte får en tillräckligt positiv bild av båda sina föräldrar baserat på konflikten, båda föräldrarna talar illa om varandra inför flickan. Överlämningarna är röriga och mamman har inte varit delaktig i dessa utan skickat flickans mormor att sköta dem.

Än så länge verkar hon må relativt bra utåt, men om hon inte av sina föräldrar får hjälp med **att** i deras handling **få tycka om** dem båda, **kommer hon sannolikt såsmåningom att riskera att behöva** ”välja sida” de **måste** till **”vilket pris som helst”** bortse från det som har varit dem emellan och **endast** se till flickans bästa och välbefinnande. (T 10212-15, bil. 61, s. 16-17)

Här används en hedge kring ”sannolikt såsmåningom att riskera att behöva” vilket tyder på en osäkerhet kring påföljden. Fanns det en starkare yrkesprofessionalitet borde talaren undvika den låga affinitet, alltså säkerhet, som råder. Utredaren använder vidare en hög affinitet i sina uttalanden i andra stycket där användandet av ”måste” eller ”till vilket pris som helst” visar på en hög grad av säkerhet i sitt påstående. Dock faller en del av argumentationen då stycket nedan får anses som relativt svagt baserat på risk. Det anses mer som ett generellt råd som rent kunskapsmässigt inte kan sägas avgränsas till en viss professionskunskap.

Pappan har idag en ny familj och **borde inte**, om han tidigare har använt våld mot mamman, ha **anledning till att** återgå till ett sådant destruktivt beteende ... Att dottern under **några som helst omständigheter inte ska utsättas** för någon form av psykiskt eller fysiskt våld **är** en nödvändighet för henne. (T 10212-15, bil. 61, s. 17)

Påståenden anses vaga för att handla om den starka riskfaktorn våld. På vilket sätt kan utredaren säkerställa att pappan inte längre är våldsam baserat på att han har en ny familj? Var grundas kunskapen kring detta påstående? Vidare redogörs det med hög affinitet kring att det måste säkerställas att barnet inte utsätts för våld vilket tyder på en starkare jurisdiktion kring påståendet.

I tingsrättens text tas faktorer upp om det finns en risk att mamman utsätts för övergrepp från pappans sida, vilket här handlar om mamman och inte barnets riskbedömning.

Tingsrätten finner således **att** det inte finns något i målet som visat **att** modern av pappan utsätts för våld, utöver vad som omfattas i Svea hovrätts dom och hot. Tingsrätten finner således **att** det **inte** föreligger **någon risk** för **att** pappan genom våld **ska** skada mamman. (T 10212-15, s. 17)

Det är domaren som här anser att det är av vikt att betona mammans utsatthet i riskbedömningen. Med meningar som ”att det inte finns något i målet” beskrivs transitiviteten som stark med en självsäker meningsuppbyggnad. Användandet av ordet ”målet” hänvisar till en tydlig avgränsning utifrån juristens jurisdiktion. Även modaliteten visar på en stark affinitet. Tingsrätten gör en bedömning om risken som får anses väldigt självsäker med tanke på att det finns en tidigare misshandelsdom i målet.

Tingsrätten konstaterar **att mamman inte på något vis** har redogjort för hur hon ser på sin skyldighet **att** informera sin dotters pappa utan **har givit intryck att hon har egenrätt att** avgöra när hon har rätt **att** avstå från **att** informera. **Lagen föreskriver att** föräldrarna har ett gemensamt ansvar för att [sic] barnets behov av umgänge med umgängesföräldern. (T 10212-15, s. 19)

Modaliteten och transitiviteten visar på att den som talar i texten förstärker det faktum att mamman borde ha informerat pappan bättre om flickans situation, vilket tyder på en stor säkerhet i sitt uttalande och även i sin professions handlingsutrymme. Beskrivningar som ”inte på något vis” samt ”egenrätt” är uttryck i texten som talar för den höga affiniteten gällande mammans brister.

I hovrätten där ärendet avgörs efter att ca 10 månader har gått, har nu information inkommit gällande att flickans lärare orosanmäler pappan eftersom flickan säger att han och hans fru slår henne. Pappan förnekar. Hovrätten beskriver

Av **vårdnadsutredningen** framgår dessutom **att** dottern även tidigare berättat **att** hon fått örfilar av sin pappa, **men att** det av den utredning som vidtogs med anledning av dessa uppgifter kunde **konstateras** att dottern pratat om en händelse som skulle utspelat sig ... när hon var två år gammal och **att** det är ovanligt att barn har minnen från så låg ålder. Sammantaget är de uppgifter som nu framkommit om påstått våld från pappan och hans nya frus sida enligt hovrättens uppfattning **inte av sådan tyngd att det diskvalificerar honom** som vårdnadshavare. (T1557-17, s. 11)

Hovrätten använder sig av vårdnadsutredningens delar kring tidigare våld, vilket kan tolkas som att de anser att den har en viktig åsikt kring barns talutveckling men det väger inte tillräckligt gällande våldanklagelser, juristen vet lite mer kring detta, jämfört med socionomen. Meningen är svår att tolka, vad är tillräckligt för att diskvalificera en vårdnadshavare kan man fundera över, vem bestämmer det? Graden av yrkesprofessionalism samt stort handlingsutrymme finns ändå i uttalandet och ordet ”tyngd” har en speciell innebörd i den juridiska diskursen. Gällande tingsrättens riskutredning kring om mamman blev slagen av pappan, beskriver hovrätten

Mamman kan därmed **inte** klandras för **att** hon inte har delgett pappan sina kontaktuppgifter och det saknas enligt **hovrättens mening lagstöd** för **att** – som villkor för umgängets utövande – ålägga en part **att** röja sina sekretesskyddade personuppgifter på det sätt tingsrätten **har** gjort. (T1557-17, s. 11)

Här visar hovrätten på en tillrättavisning av tingsrättens slutsatser och att de saknar lagstöd. Den affinitet och transitivitet meningen har tyder på att det är viktigt att hovrätten är den som talar i texten för att visa på sin hierarkiska ställning och handlingsutrymme gentemot tingsrätten.

Hovrätten **konstaterar** emellertid **att** mamman sedan flera år tillbaka lever med skyddade personuppgifter. Även om det numera inte finns **anledning att tro att** pappan skulle utsätta mamman för våld eller hot **kan inte den slutsatsen dras att** Skatteverkets beslut om sekretessmarkering varit obefogat. (T1557-17, s. 11)

Hovrätten riktar kritik mot tingsrättens beslut genom att använda ett tydligt och kort språk utan några tveksamheter i texten med hög affinitet. Texten tyder på en stark jurisdiktion och handlingsutrymme inom professionen.

4.2.2 Barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar

I vårdnadsutredningen beskrivs det

Att mamman har ”skyddad adress” **kan** påverka föräldrarnas samarbete, men **behöver inte göra** att ett samarbete uteblir. Men det kan vara svårt att ha gemensam vårdnad under sådana förhållanden utredaren **anser att det är viktigt att flickan kan utveckla** sin relation till sin pappa **ytterligare**. (T 10212-15, bil. 61, s. 17)

Här beskrivs situationen med en viss säkerhet som sedan mynnar ut i en hedge. Utredaren vet inte. Vidare beskrivs att det är ”utredaren” som ”uppfattar”, vilket anses beskrivas med en låg affinitet där det råder osäkerhet kring handlingsutrymmet.

Det är inte alldeles lätt för ett barn att få en nära relation till en förälder som den har ett relativt kort umgänge med. Med **tanke på att tingsrätten** har ansett att flickan **kan vara med båda sina föräldrar** under fyra veckor vardera under sommaren, **bör** hon även kunna vara ”till vardags” mer med sin pappa. (T 10212-15, bil. 61, s. 17-18)

Denna mening visar på att det kan löna sig med en förstärkning av transitiviteten, vem säger detta? Jo, det är en åsikt utan tydlig talare i första meningen. I den andra har tingsrätten sagt detta och det gör att det får en tyngd i meningen som leder till att det även ges en hög affinitet fram tills det beskrivs ”bör hon även kunna” vilket blir mer som en hedge utan någon vidare stark yrkesprofessionalitet. Utredaren lägger en tyngd i att hänvisa till tidigare dom vilket kan visa på professionernas ställning gentemot varandra.

I tingsrättens beskrivning tydliggörs att mamman vid flera tillfällen ställt in de fastställda umgängestillfällena med pappan. Tingsrätten skriver ”Det sönderbrutna umgänget **har istället berott på** mammans agerande” (T 10212-15, s. 21). Texten bygger på en hög grad av modalitet, det råder ingen tvekan om vem som är syndabocken i meningen och tingsrätten är säker på sin ståndpunkt.

Vidare kommer ett längre citat kring umgänget ur tingsrättens dom

Det är **högst onaturligt** och oroväckande när barnet upplever att dess föräldrar inte kan träffas, inte vistas i samma rum eller **saknar förmåga** att uttrycka **ens de** enklaste hälsningsfraser. **Den förkastelse**, som det innebär **att en förälder vägrar** träffa den andra, kastar en skugga över barnet. Varje människa **har** två föräldrar. Det **har betydelse för** en människas identitetsutveckling och självbild **att lära känna och träffa** båda sina levande föräldrar. Om den ene föräldern försvinner eller sätts på undantag **väcker det** frågor inom barnet om dess egna förmågor. **Är det något fel på mig?** Den mer frånvarande föräldern kan i en sådan situation i barnets fantasi framstå som **både hjälte och djävul**. I båda fallen **stör det** barnets verklighetsbild och uppfattning om sig själv. (T10212-15, s. 24)

Detta stycke beskriver en hög affinitet där graden av säkerhet i påståendena är väldigt höga. Hur handlingsutrymmet för de påståenden i texten som gjorts anses hålla en hög yrkesprofessionalitet är högst osäkert. Ordvalen tyder på konstruktioner av familjen där meningar som ”varje människa har två föräldrar” visar på en okunskap om hur samhället ser ut. Vidare används ord som ”den förkastelse” och ”både hjälte och djävul” vilket får anses som väldigt starka och gammalmodiga val av ord för att

tillämpas i en text från tingsrätten. Förkastelse används här på mamman vilket förstärker henne som den mer ”onda” i sammanhanget. Det verkar inte vara ett hinder för domaren att skriva texten utifrån en stark jurisdiktion.

Hovrätten redogör vidare att med tanke på de nya uppgifter som inkommit om att flickan far illa hos pappan bör mamman ha ensam vårdnad och pappan rätt till umgänge med umgängesstöd. De skriver ”**i enlighet** med vårdnadsutredningens förslag och mammans medgivande, **är till** [sic] **flickans bästa att hon** tillerkänns veckoslutsumgänge med pappan” (T 1557-17, s. 13). Graden av affinitet är hög men framförallt saklig. De har en ställning gentemot tingsrätten och vårdnadsutredaren som visar på en stark yrkesprofessionalitet och jurisdiktion. De förstärker beslutet med att åberopa mammans medgivande och vårdnadsutredningens förslag vilket tyder på en större tilltro till mamman och vårdnadsutredningen jämfört med tingsrättens ställningstagande.

4.2.3 Samarbete mellan föräldrarna

I vårdnadsutredningen beskrivs i mer generella drag att ”en av de förutsättningar som är viktiga för att ett barn ska kunna fungera och må bra **är att barnets föräldrar kan samarbeta hyggligt**” (T 10212-15, bil. 61, s. 16). Meningen visar på en beskrivning av ren generell karaktär. Här försöker utredaren visa på en viss yrkesprofessionalitet men utan större affinitet då huvudpersonerna utesluts i påståendet. Denna del av diskursordningarna får lite utrymme i vårdnadsutredningen. Däremot beskrivs just samarbetet mellan föräldrarna i en annan del av utredningen och det blir det som ligger till grund för att det enligt utredaren inte går att döma till gemensam vårdnad.

Deras framtida samarbete och gemensamma bakgrund **kan dock** äventyra flickans tillvaro om de inte kan förbättra deras föräldrarelation. Det gör **att** utredaren, **som är tveksam till att** föräldrarna inom kort förändrar sitt samarbete och sin kommunikation med varandra, **tror att** det bästa för flickan är att en av dem har ensam vårdnad. (T 10212-15, bil. 61, s. 17)

Här används en hedge, det är inte starka argument som framförs men de ligger till grund för beslutet att en av vårdnadshavarna ska ha ensam vårdnad, utredaren ”tror” att det är bäst för barnet. Eftersom detta ligger till grund för förslag till beslut är det anmärkningsvärt att utredaren inte framstår mer säker på sin sak. Jurisdiktionen kan inte anses vara stark i ett så svagt uttalande.

Tingsrätten skriver

Tingsrätten **konstaterar att** mamman **inte på något vis** har redogjort för **hur hon** ser på **sin** skyldighet **att** informera sin dotters pappa **utan hon har givit intryck att hon har egenrätt att avgöra** när hon har rätt **att** avstå från **att** informera. (T 10212-15, s. 19)

De lägger en stor tyngd på att mamman inte fullgjort sina skyldigheter och de anger det med hög säkerhet. De beskriver också att det är mamman som ”inte på något vis” visar på hur samarbetet fungerar vilket lägger stor vikt på henne. Påståendet innehåller värden som tyder på en självsäkerhet i yrkesprofessionen hos tingsrätten.

Hovrätten skriver

Det kan dock **konstateras att** parterna tvistat i domstol om vårdnad m.m alltsedan deras separation 2012/2013 och **att** den tidigare tingsrättsdomen även blivit föremål för ansökan om verkställighet.

Enligt hovrättens mening **är** detta ett tecken på **att** samarbetet **inte har** fungerat på ett bra sätt över en längre tid, vilket **talat emot** gemensam vårdnad. (T 1557-17, s. 9)

Det finns en hög affinitet i påståendet men en viss osäkerhet mot slutet i ordval som ”talat emot”.

Hovrätten beskriver att mammans bristande information om flickan till pappan tyder på att samarbetet dem emellan inte har fungerat tillräckligt väl.

4.2.4 Barnets vilja

Diskursen barnets vilja beskrivs i utredningen utifrån två samtal med flickan som gjorts på hembesök hos pappan och mamman. Hos pappan beskriver flickan att ”båda hennes föräldrar är jättesnälla och att hennes pappa köper de mesta kläderna och skorna till henne”. Vidare beskrivs det att flickan hos sin mamma säger att ”hennes pappa är lite snäll och mamma jättesnäll”. Det beskrivs att hon tycker att ”det känns jobbigt” vid överlämningen när de vuxna inte är bra med varandra” (T 10212-15, bil. 61, s. 15). Utredaren redogör för händelser längre bak i tiden där flickan ska ha sagt saker som tvååring ”att hennes pappas sambo gett henne en örfil och att pappan slog henne dagen därpå”, samt att pappa har kastat in henne i ett mörkt rum och slagit henne”.

Utredaren ifrågasätter informationen eftersom flickan har berättat om två händelser då hon var två år gammal, och **att** det är **mycket ovanligt att** barn **har** minnen från så låg ålder. Flickan berättar händelserna för utredaren två år senare efter utlandsvistelsen, då hon är fyra år gammal. (T 10212-15, bil. 61, s. 14)

Utredaren skriver med en högre yrkesprofessionalitet kring barns generella språkutveckling, men det appliceras inte på huvudpersonerna utan en lägre grad av affinitet används i ”utredaren ifrågasätter”. Vidare beskrivs att den utredning som gjordes enligt 11 kap. 1 § SoL i maj 2014 redogör för att ”flickans rädsla för pappan påverkas i **hög grad** av mamma, vilket **är** den huvudsakliga faktorn **som** rubbar flickans känslomässiga beteende” (T 10212-15, bil. 61, s. 14). Valet att ha med detta utlåtande tyder på att utredaren vill förstärka dennes åsikt kring sitt eget ifrågasättande av informationen. Vi får inte veta vad barnets vilja är i utredningen vilket strider med utredarens uppdrag. I Röbecks (2008) forskning beskrivs det att familjerätten har ett viktigt uppdrag att säkerställa att barnets vilja lyfts fram i utredningen. Åldern på flickan i detta fall kan avgöra avsaknaden av den, men det bör ändå ifrågasättas varför beskrivningen av barnets vilja får så liten plats i texten.

I tingsrätten beskrivs barnets vilja med citat från vårdnadsutredarens beskrivning av flickans överlämning till pappan

vårdnadsutredaren har i rätten uppgivit att **ett av hennes** fokus har varit att överlämningarna av flickan måste bli bättre för flickans skull. Det är en **bakgrund till att** hon **har** föreslagit att de **ska** ske vid skola eller förskola och **ske** under medverkan av båda föräldrarna ... tingsrätten **kan konstatera** att flickan själv upplever överlämningarna som jobbiga. (T 10212-15, s. 23-24)

Tingsrätten låter vårdnadsutredarens beskrivning komma fram och det ändras till ett konstaterande att flickan tycker att överlämningar är jobbiga. Det är inte flickans vilja enligt utredningen. Att tingsrätten väljer att använda begrepp som ”kan konstatera” tyder på en stark tilltro till texten utan att kräva ett tydligt uttalande från flickan.

Av utredningen, däribland lärarens uppgifter, framgår dessutom att flickan **reagerade kraftigt** efter tingsrättens dom som innebar att hon skulle flytta till pappan och att hennes välmående påverkades negativt det förhållandet **att** flickan berättat om våld inför sina klasskamrater och sin lärare talar för **att** hennes uppgifter **bör** tas på allvar. (T 1557-17, s. 11-12)

Här utgörs texten av en hög affinitet där klasskamraters närvaro och lärare ger tyngd till berättelsen jämfört med föräldrarnas berättelser. De skriver vidare att ”detta innebär **dock i sig** inte att de uppgifter om faktiska händelser som flickan lämnat **nödvändigtvis är helt** korrekta, utan **de kan** också vara ett uttryck för föräldrarnas djupgående konflikt” (T 1557-17, s. 11). Denna mening visar på att de aktar sig för att visa på detta med säkerhet och modaliteten blir svagare. Barnets vilja eller ord väger inte särskilt tungt i domen. Diskursen barnets vilja verkar inte fått en stark förankring i varken utredning, tingsrättsdom eller hovrättens dom.

4.2.5 Sammanfattning av textanalys vårdnadsfall 1

Utifrån diskursordningarna i texten är det diskursen kring *barnets kontakt med båda sina föräldrar* och *samarbete mellan föräldrarna* som får väga tungt i beslutet. Varken tingsrätt eller vårdnadsutredare anser att gemensam vårdnad är aktuellt men sedan har de olika åsikter kring vem som är bäst lämpad att ha ensam vårdnad om flickan. Tingsrätten uttrycker starkt sin åsikt om att mamman är olämplig som vårdnadshavare utifrån de diskurser som nämns ovan. Premissen kring rekvisiten blir tydlig och viktigare för domstolen, där mammans anledning till att inte ge information till pappan åsidosätts. Utredaren är vag i samtliga diskurser vilket tyder på en osäkerhet i ställningstagandet. Hovrätten ser allvarligt på tingsrättens agerande gentemot mamman gällande hennes sekretesskydd men också att det råder ett förakt mot henne och dömer till större del efter vårdnadsutredningens vaga förslag till beslut.

4.3 Vårdnadsfall 2

En flicka på nio år och en pojke på åtta år bor med sin pappa. Pappan vill ha ensam vårdnad eftersom mamman anses ha alkoholproblem. Mamman anser att pappan har utövat våld mot henne och att han har alkoholproblem. Mamman vill ha gemensam vårdnad och växelvist boende för barnen. Under de två sista åren har barnen bott hos pappa och mamman har haft umgänge med barnen tillsammans med en umgängesstödjare. Det finns många orosanmälningar mot båda föräldrarna från lärare, allmänheten, arbetsgivare, polisen och sociala myndigheter gällande missbruk och bristande omsorg. Mamman har vårdats enligt lagen om vård av missbrukare (LVM) under 2012. Vårdnadsutredaren ger förslag till beslut som innebär att mamman och pappan ska ha gemensam vårdnad och att barnen ska ha växelvist boende. Tingsrätten beslutar att pappan ska ha ensam vårdnad och att mamman får rätt till umgänge med barnen i begränsad utsträckning.

4.3.1 Risk för övergrepp och bortförande

Vårdnadsutredningen visar på en rad olika risker där saknad av egen bostad, skulder och arbetslöshet är risker för barnen hos både mamma och pappa. Barnen har under det sista året flyttat tre gånger och de har också bytt skola. Föräldrarna skilde sig andra gången för ett år sedan. Utredaren skriver

Ingen av barnens två föräldrar **har** ett eget boende med förstahandskontrakt och de **har** båda svårigheter med sin ekonomi. Det **verkar även** som de **båda ibland** brister i sin omsorgsförmåga vad gäller **att** se till barnens bästa. Modern och fadern **verkar ibland** använda så mycket alkohol **att** det skapar oro och problem för barnen. Fadern **förefaller ibland** bli hårdhänt mot barnen ... **utredaren menar att** båda föräldrarna har brister i sin förmåga men att de tillsammans var och en för sig **kan** ge barnen så mycket de förmår ... eftersom båda barnen både uttrycker och visar **att** de älskar båda sina föräldrar och vill vara tillsammans med båda sina föräldrar, **menar utredaren att** den kärlek som finns mellan barnen och deras föräldrar **kan** kompensera för föräldrarnas brister **så pass mycket att varje annan lösning skulle vara mindre lämplig**. (T 15302-15, bil. 70, s. 19)

Texten tyder på en hög affinitet kring vissa delar, i andra delar används en låg grad av affinitet där det ofta används ord som ”verkar ibland”. Den låga grad av självsäkerhet i sin profession gällande risker för barnen, utifrån vad texten redan förklarar, tyder på en okunskap om vad en risk för övergrepp gällande barn är. Handlingsutrymmet förefaller relativt stort i den senare delen där det tydliggörs med hög säkerhet att utredaren ”menar” att kärleken mellan barn och föräldrar anses väga tyngre än någon annan lösning. Det är svårt att tolka texten på annat sätt än att detta påstående innehåller stora brister vad gäller yrkesprofessionalism gällande att säkerställa barns bästa.

Vidare skriver utredaren

Det är **troligen ingen alltför långtgående slutsats att** mycket **skulle kunna** lösa sig i fråga om barnens boende och umgänge **om** mamman helt slutade använda alkohol, och **om** hon inte kan göra det av egen kraft, **att** hon får behandling för sitt alkoholberoende. (T 15302-15, bil. 70, s. 20)

En hedge i början tyder på en osäkerhet i uttalandet men det avslutas med ordet slutsats, som ändå trycker på ett faktum. Resten av texten innehåller flera ”om” vilket visar på en orimligt stor tilltro till framtiden. Att i en vårdnadsutredning bygga riskbedömningar på ännu ej inträffade händelser av det slag som att bli fri från ett alkoholmissbruk verkar inte rimligt. Här ger utredaren förslag till beslut som inte kan anses hålla en hög yrkesprofessionalitet, eller ens professionalitet, då det utgår från en mer erfarenhetsbaserad kunskap.

I tingsrätten beskrivs riskerna vara att mamman och barnen utsätts för våld av pappan, att föräldrarnas alkoholproblem innebär en risk för barnen och att pappan för bort eller isolerar barnen från mamman. Tingsrätten skriver

Det är **närmast uppenbart** för tingsrätten att mamman inte **har** berättat ärligt om sina alkoholvanor, utan det finns flera omständigheter i målet som talar för **att** hon fortfarande dricker alkohol i stor omfattning ... den omständighet **att** hon trots allt inte **har** hållit sig nykter när hon **har** haft hand om barnen **är** enligt tingsrättens mening en **tydlig indikation** på ett allvarligt missbruk ... sammantaget kommer tingsrätten fram till att mamman **har** alkoholproblem. Enligt tingsrätten går det inte **att** bortse från risken för **att** problemen är så allvarliga **att** det skulle kunna drabba barnen negativt. (T15302-15, s. 16)

Tingsrätten ”talar” tydligt och med stor säkerhet i texten. Det används begrepp som ”det är närmast uppenbart” vilket får anses ha en hög affinitet. Texten visar på en yrkesprofessionalitet där tingsrätten anses ha tillräckligt på fötterna för att kunna visa på vilka risker som förekommer i utredningen.

4.3.2 Barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar

I vårdnadsutredningen beskrivs det att barnen flyttat och brutit upp från sitt tidigare liv och skola.

De har tvingats till uppbrott, som **har** lett till begränsad möjlighet till kontakt och kommunikation med en förälder De **har** därmed förlorat den nära vardagliga kontakten med sin mamma, som de fått träffa två timmar i veckan tillsammans med umgängesstöd. (T 15302-15, bil. 70 s. 14)

Utredaren uttrycker med stor säkerhet att det idag finns en brist i barnens möjlighet till en god kontakt med båda föräldrarna. Vidare redogörs för att förslag till beslut är att barnen ska bo växelvis hos mamma och pappa samt att föräldrarna ska ha gemensam vårdnad. Detta förslag till beslut beskriver tyngden i denna diskurs för utredaren vilket även stämmer överens med de presumtioner som beskriver att det är nästintill norm att föreslå växelvist boende.

I tingsrätten redogörs för vårdnadsutredningens beslut och varför tingsrätten inte anser att de kan följa de förslagen till beslut. De skriver

Genom **vårdnadsutredningen står det** klart att barnen vill umgås mer med mamman än vad de gör i nuläget. **Enligt tingsrätten är det tydligt att** de också har ett stort behov av ett mer omfattande umgänge. Det är ingen tvekan om **att** det bästa för barnen **vore om** mamman helt slutar dricka alkohol och barnen kunde bo växelvis eller ha ett omfattande umgänge. Tingsrätten **har dock att** ta ställning till **hur situationen är idag** och **att** försöka förutse hur den kommer **att** utvecklas inom den närmaste framtiden. Rätten **måste då väga barnens behov av mer kontakt med sin mamma mot risken för att mammans alkoholvanor leder till att de far illa**. Det är ingen enkel uppgift. (T 15302-15, s. 20)

Tingsrätten använder sig av ett tydligt språk där de beskriver vårdnadsutredningens konstaterande kring barnens behov. De använder sedan en hög affinitet i ställningstagandet kring riskerna med mammans missbruk. Det tyder på en självsäkerhet i professionen och deras handlingsutrymme men att de anser att det är en svår uppgift. Den ödmjukhet tingsrätten visar i detta stycke är beundransvärt gentemot vårdnadsutredningens resultat och det faktum att de inte följer förslaget till beslut från den. Ställningstagandet stärker Röbecks (2012) forskning om att det ofta anses viktigare för tingsrätten eller familjerätten att barnet har tillgång till sina föräldrar än att föräldrarna utövar ett säkert föräldraskap.

4.3.3 Samarbete mellan föräldrarna

Vårdnadsutredningen skriver

Barnens föräldrar **har** uppenbara svårigheter **att** samarbeta kring barnen. Att vara vårdnadshavare och förälder innebär ett stort gemensamt ansvar. Oavsett om föräldrarna är sammanboende eller ej är barn i behov av att vårdnadshavarna kan samarbeta. I olika perioder i livet kan den ena vårdnadshavaren vara i behov av mer stöd än den andre och de har då båda en skyldighet att ge och ta emot stöd av varandra. (T 15302-15 bil. 70, s. 19)

Vårdnadsutredaren anser att föräldrarna har samarbetsproblem, sen blir texten en generell beskrivning av vad barn mår bra av och andra exempel kring samarbete. Vem är det som säger vad och till vem?

Detta är den del av utredningen som kallas för ”bedömning”. Eftersom det i stora delar av utredningen redogörs för forskning och ställningstaganden som verkar mer eller mindre standardiserade i utredningsmallen, är det anmärkningsvärt att det inte framkommer mer tydlig information om förutsättningarna i just detta mål. Texten tyder på att det finns ett stort handlingsutrymme att skriva lite hur som helst i utredningen, däremot saknas jurisdiktionen där utredaren redogör för vad hen anser är till barnens bästa.

Tingsrätten beskriver

... som framgått **kräver** gemensam vårdnad **att** föräldrarna kan samarbeta med varandra eller i vart fall **att** det går att se **att** de på lite sikt kan ha ett fungerande samarbete. **Enligt tingsrätten** är det **tydligt att** föräldrarna inte i dagsläget **kan** samarbeta, inte minst eftersom de knappt kommunicerar med varandra. Den bedömningen görs **även** i vårdnadsutredningen. (T15302-15, s. 18)

Det är en tydligt formulerad diskurs som råder där modaliteten är hög. Transitiviteten i texten visar på att det är tingsrätten som talar men att de även tar stöd i vårdnadsutredningen. De skriver också

Vidare har det kommit fram **att** den obefintliga kommunikationen och det bristande samarbetet **har** lett till problem för barnen, t.ex. **att** de inte **har** fått möjlighet att ha kontakt med kurator vilket skolan verkar anse **att** de har behov av. (T15302-15, s. 18)

Tingsrätten beskriver ytterligare konsekvenser för barnen som orsakas av föräldrarnas bristande samarbete, vilket förtydligar uppdraget som de har när det gäller att säkerställa att barnens bästa blir tillräckligt utrett. Påståenden är väl valda för att visa på brister i samarbetet och texten innehåller en tydlig och självsäker information.

4.3.4 Barnens vilja

Bedömningen i vårdnadsutredningen redogör för att ”Flickan önskar bo växelvis, varannan vecka hos vardera föräldern. Pojken vill bo hela tiden med sin syster oavsett var hon bor”. I bedömningen förekommer inte barnens vilja, men tidigare i utredningen redogörs det för att det i samtalen med barnen beskrivs att barnen säger att

Vi vill att mamma och pappa blir sams ... det är viktigt för mig att bo med min lillebror men inte när han är dum ... lillebror säger att mamma kan vara två personer och att han undrar vem som egentligen är hans mamma. Storasyster säger att hon tycker det är jobbigt att tala med modern i telefon när hon låter konstig. Samtidigt säger de båda att de längtar efter sin mamma och vill vara mer med henne. (T 15302-15, bil. 70, s. 13)

Det är en brist att utredaren inte väljer att ta med barnens vilja i bedömningen. I riktlinjerna efter förändringen i föräldrabalken gällande vårdnadsutredningar och barnens bästa framgår att det ska fastställas, om det är möjligt, vad barnens vilja är. Barnen är åtta och nio år gamla, vilket är en ålder där det mycket väl kan finnas anledning att redogöra för deras vilja. Att utredaren inte har med det i sin utredning, eller beskriver mer utförligt varför det inte är med, tyder på en brist i dennes yrkesutövning och omvärldsbevakning.

Tingsrätten redogör för att ”**Genom vårdnadsutredningen står det klart att barnen vill umgås mer med mamman än vad de gör i dagsläget**” (T 15302-15, s. 19). Denna del är den enda som redogör

för barnens vilja, och med tanke på att vårdnadsutredningen redogör för längre citat som barnen berättar blir det tydligt att denna diskurs inte får någon stor plats i utredningen eller domen. Det nämns i domens inledande förutsättningar som de har att förhålla sig till att de ska ta ställning till barnens vilja, men det följs inte mer än såhär. Tingsrätten tar med sig vårdnadsutredningen som stöd till barnens vilja för att förstärka samarbetet dem emellan.

4.3.5 Sammanfattning vårdnadsfall 2

I både vårdnadsutredningen och tingsrättens dom är det diskursen om *risk för övergrepp och bortförande* som det fokuseras på mest. Det finns ett tydligt och säkert språk i tingsrättens olika förklaringar och argument, medan vårdnadsutredningen saknar viktiga delar och i vissa fall använder sitt handlingsutrymme och maktbefogenhet på ett oetiskt sätt. Vårdnadsutredarens förslag till beslut är att barnen ska bo växelvis med en till synes gravt alkoholiserad mamma. Schiratzki (2009) menar att barns bästa vanligen tolkas efter ”bundna presumtioner” vilket kan innebära att det finns en risk att tolkningen får gå före de grundläggande rättigheterna som barnet har såsom exempelvis att säkerställa att det inte utsätts för misshandel. I detta vårdnadsfall blir det tydligt att premisser får styra de båda barnens framtid. Tingsrätten går emot förslaget och dömer till ensam vårdnad för pappan för att minimera riskerna för barnen.

4.4 Vårdnadsfall 3

Barnet, en pojke på fyra år, bor tillsammans med sin mamma. Föräldrarna har gemensam vårdnad men mamman vill ha ensam vårdnad och pappan vill ha gemensam vårdnad med växelvist boende för sonen. Mamman blev tidigare misshandlad av pappan och han dömdes även för misshandeln. Mamman flyttade till skyddat boende med sonen och hon är orolig för att pappan ska föra ut sonen ur landet. Pappan har hotat personal både på förskolan och socialtjänsten. Familjerättssekreterarna har därför varit tvungna att ha väktare närvarande under samtalen i utredningen. Pappan menar att han har en bipolär sjukdom som gör att han kan uppfattas som aggressiv, vilket han inte är. Pappan anser att mamman slår sonen och utsätter honom för psykiska övergrepp och att att mamman är suicid.

Vårdnadsutredarna gör bedömningen att mamman ska ha ensam vårdnad, boendet hos mamman och att pappan ska ha umgänge varannan vecka mellan fredag och måndag. Tingsrätten anser att vårdnaden ska vara fortsatt gemensam.

4.4.1 Risk för övergrepp och bortförande

Vårdnadsutredarna anser att det finns flera risker för barnet

Så länge fadern försöker gå genom moderns pojkvän för **att** förmedla/få information **anser utredarna att** det finns en risk **att** fadern kommer söka upp modern om/när kontaktförbudet upphör. Det finns en **stor risk för att** fler sammandrabbningar mellan föräldrarna skulle kunna bli skadliga för pojken. (T6158-15, bil. 77, s. 13)

Utredarna använder en hög affinitet och transitivitet visat på att det är utredarna som talar i texten. De hanterar risken mellan modern och fadern mer än de ägnar uppmärksamhet mot pojkens risk för

övergrepp. ”En annan fråga som **är oklar för utredarna är hur** faderns humörsvängningar påverkar pojken” (T6158-15, bil. 77, s. 13). Meningen visar på en låg affinitet med en högst otydlig text att ha med i en vårdnadsutredning som visar på våld. Om frågan är oklar för utredarna kan man fundera över vem som anses ha en klarare uppfattning i frågan. Uttalandet visar på en svag jurisdiktion.

Tingsrätten riktar kritik mot utredningen. De anser att det inte funnits fog för att familjerätten har haft samtal med pappan tillsammans med en väktare. De har haft väktare med under samtalen eftersom pappan hotade en socialsekreterare under tidigare barnavårdsutredning. Tingsrätten menar att parterna då haft olika förutsättningar under samtalen. De kritiserar utredningen för att ta fasta på ett marijuanamissbruk som de anser saknar underlag samt att de inte har fått med pappans läkarutlåtande om hans sjukdom. De skriver ”I aktuellt fall kan dock utredningen sägas vara behäftad med vissa brister, vilket **enligt tingsrätten försvagar** betydelsen av den bedömning som redovisas däri” (T 6158-15, s. 13).

Vid en sammantagen bedömning **anser tingsrätten att** det utifrån vad som **är utrett** i målet om pappans tidigare agerande **inte med hänvisning härtill** kan sägas föreligga en sådan risk för **att pojken far illa** som utesluter en gemensam vårdnad. (T 6158-15, s. 17)

Tingsrätten håller en hög affinitet i uttalandet och anser att det trots flera misshandelsdomar inte ”föreligger en sådan risk” att pojken far illa. En självsäkerhet i uttalandet tyder på en rådande stark jurisdiktion. I uttalandet om att pappan uppfattats som hotfull i olika sammanhang kommer ett vittnesmål från pappans läkare som tingsrätten väljer att ha med

Pappans läkare har i sitt förhör uppgett **att** pappan **kan** misstolkas på grund av sitt sätt – vilket **åtminstone delvis kan antas ha samband** med hans sjukdom – samt **att** hans medicinering motverkar humörssvängningar som annars **är** en del av sjukdomsbilden. (T 6158-15, s. 17)

En annan profession som anses ha en stark jurisdiktion får här uttala sig om att pappan är hotfull. Tingsrätten går helt och hållet på detta uttalande och låter då socialtjänstens tidigare berättelse om att pappan varit hotfull vid samtal, framstå som obetydlig. Däremot förekommer en hedge kring ”åtminstone delvis...” som får anses som att det från läkarens sida inte var fullt så säkert att det hör ihop med hans sjukdom. Tidigare redogörs det för Foucaults uttalande kring att det är de som har makt som styr över diskursen som i sin tur styrs av den verklighetsbild som får forma vårt språk (Thurén, 2007). De starka professionerna i juristen och läkaren kan här tänkas styra diskursen i vårdnadsfallet angående risken för övergrepp och bortförande.

4.4.2 Barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar

Det skrivs i vårdnadsutredningen att

På grund av föräldrarnas **mycket konfliktfyllda** situation **anser utredarna att** det saknas grund för gemensam vårdnad. Det som framkommit under utredningen visar **att** föräldrarna i nuläget **inte bör** ha någon kontakt med varandra eftersom risken då är stor **att** de hamnar i situationer som **kan** bli skadliga för pojken. (T 6158-15, bil. 77, s. 13)

Barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar behandlas inte explicit här, utan de väljer att med hög säkerhet uttala sin rekommendation för målets utfall. De beskriver vidare att ”När det kommer till umgänget **anser utredarna att** det är viktigt att fadern medverkar till **att** visa **att** han inte missbrukar marijuana” (T 6158-15, bil. 77, s. 13). Att utredarna lägger en sådan tyngd i umgängesuttalandet att de kräver drogtester för att han ska få träffa barnet, får precis som tingsrätten beskriver, anses vara en brist i utredningen. Utöver att pappan sagt i samtal att han tidigare har rökt marijuana, finns det inget som styrker att han skulle ha ett missbruk idag.

Tingsrätten skriver

Istället bedömer tingsrätten **att** det bästa för hans del är **att** han fortsatt är bosatt hos mamman. Av utredningen framgår **att pojken är positiv** till **att** träffa sin pappa och det saknas enligt tingsrätten **skäl att tro att han inte** skulle må bra av **att** umgås med sin pappa. (T 6158-15 s. 20)

Tingsrättens åsikt är presenterad med stor säkerhet och affinitet kring sitt ställningstagande. Det finns en åsikt som de anser är pojkens om att fortsätta träffa sin pappa. Vikten av att säkerställa ett barns rätt till båda sina föräldrar visas här och det verkar inte finnas någon större oro för att pappan missbrukar marijuana. Texten visar på en yrkesprofessionalitet som får styra handlingsutrymmet.

Vidare skriver tingsrätten

Tingsrätten har **således kommit fram till att** det saknas **tillräckliga skäl för att upplösa** den gemensamma vårdnaden utan ansett **att** det är bäst för pojken **att** parterna fortsatt har gemensam vårdnad om honom. Vidare har tingsrätten funnit **att** det är bäst för pojken **att** han även fortsättningsvis är bosatt hos mamman och **att** han umgås med pappan varannan vecka från torsdag till måndag samt under två veckor på sommaren. (T 6158-15 s. 20)

En hög affinitet råder och tingsrätten är tydlig med att det är deras beslut som här ska gälla. De betonar vikten av att han får ett kontinuerligt umgänge med sin pappa. Tingsrätten visar på sin starka jurisdiktion.

4.4.3 Samarbete mellan föräldrarna

Familjerättsutredarna beskriver att

På grund av föräldrarnas **mycket** konfliktfyllda situation **anser utredarna att** det saknas grund för gemensam vårdnad. Det som framkommit under utredningen **visar att** föräldrarna i nuläget **inte bör ha någon** kontakt med varandra eftersom **riskan då är stor att** de hamnar i situationer som **kan** bli skadlig för pojken. (T 6158-15, s. 13)

Utredarna håller sig med en stor övertygelse här och det är också denna text som ligger till grund för deras förslag till beslut. De anser också att föräldrarna inte bör samarbeta i nuläget, för att undvika risken att pojken far illa.

Tingsrätten redogör för följande

För **att ett** växelvis boende ska fungera när det **är** fråga om ett så litet barn **krävs det att** föräldrarna har en god förmåga **att** samarbeta. Det **krävs enligt tingsrätten** i detta sammanhang mer av föräldrarna än när det gäller utövandet av **ett** gemensamt vårdnadsansvar ... ger utredningen **inte stöd åt slutsatsen att** parterna i nuläget **har** uppnått ett så välfungerande samarbete **att ett** växelvis boende framstår som **ett** rimligt alternativ och något som **kan** antas vara **till** pojkens bästa. (T 6158-15, s. 20)

Texten visar till en början en stark grad av jurisdiktion, tingsrätten har en tydlig utgångspunkt kring vad de tycker och modalitet likväl som affinitet är stark. Lite trevande är texten i senare delen med en hedge där ”ger utredningen inte stöd åt slutsatsen att” tyder på en lägre affinitet. Utredningens förslag anses grundat på att föräldrarnas samarbete inte är tillräckligt bra för gemensam vårdnad och här blir det tydligt vad tingsrätten anser i den frågan. De väljer ju senare att inte gå på utredningens förslag i just denna diskurs.

4.4.4 Barnets vilja

I vårdnadsutredningen redogörs det inte för barnets vilja baserat på hans ringa ålder.

Tingsrätten skriver ”Av utredningen **framgår att** pojken är positiv till **att** träffa sin pappa och det saknas enligt tingsrätten skäl **att tro att han** inte skulle må bra av **att umgås** med pappan” (T 6158-15, s. 20). Det anses framgå att pojken är positiv till att träffa sin pappa, men utredarna har inte fört barnsamtal med pojken då hans ålder är så låg. Tingsrättens påstående kan därför ifrågasättas.

Återigen tyder denna diskurs på att som det beskrivs i Röbecks (2012) forskning, inte läggs särskilt stor vikt på att redogöra för barnets vilja i domarna.

5.4.5 Sammanfattning vårdnadsfall 3

I utredningen är det diskursen *risk för bortförande eller övergrepp* och *barnets behov av båda sina föräldrar* som får mest plats. Det förs fram tydlig kritik mot vårdnadsutredningen av tingsrätten och de dömer till gemensam vårdnad men boende hos mamman. I vårdnadsutredningen anser utredarna att föräldrarnas samarbetsförmåga är så infekterad att det saknas grund för gemensam vårdnad.

Tingsrätten anser inte att det är en tillräckligt dålig samarbetsförmåga. Vårdnadsutredarna har en relativt stark affinitet genom utredningen vilket bemöts av tingsrätten på ett självsäkert sätt. I denna utredning var det två utredare på familjerätten, vilket skulle kunna skapa en starkare position i utförandet av professionen.

4.5 Diskursiv praktik

Enligt Fairclough är den *diskursiva praktiken* den del av diskursanalysen som tittar på textens produktion och hur den skulle kunna konsumeras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det är denna del av den tredimensionella analysmodellen som ska finna vilka diskurser som texten bygger på vilket kallas för *interdiskursivitet*. Sedan tittar studien på texternas uppbyggnad vilket definieras utifrån begreppet *intertextualitet* (ibid.). Det beskrivs i Faircloughs teori att hög interdiskursivitet har samband med förändring och en lägre interdiskursivitet kan höra ihop med mindre förändringsbenägenhet. I denna studie bygger interdiskursiviteten till stor del på den juridiska diskursen där vårdnadsutredningar och domar förväntas förhålla sig till den. Den makt som speglas i förhållandet mellan domstol och föräldrarna eller barnen blir påtaglig. Det finns även en maktstruktur gentemot vårdnadsutredningen även om den är mer eller mindre stark i de olika fallen.

Vårdnadsutredningarna strävar åt att hålla en juridisk ton, men håller ofta till i ett gränsland mellan de

många diskurser som förekommer inom det sociala arbetet. Det beskrivs i Winther Jørgensen & Phillips (2000) att de diskursiva praktikerna kan bygga maktstrukturer som är ojämlika. De redogör vidare att syftet med den kritiska diskursanalysen är att kunna förändra olika maktstrukturer i samhället till en mer jämställd praktik (ibid.).

I vårdnadsutredningarna följs en familj under en längre tid och ibland görs de av en familjerättssekreterare och ibland av två. Att vara ensam utredare förutsätter att det går att hålla ett opartiskt förhållningssätt genom hela utredningen och se till att det är barnens bästa som sätts i det främsta rummet. Om det är två utredare finns kanske en större möjlighet till att kritiskt granska varandra, men också en risk att sanningar ”förstärks” eftersom de är två. Foucault redogör för sin syn på den socialkonstruktionistiska premissen där han anser att ”sanningen är en diskursiv konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad som är falskt” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 19). I denna studie kan premissen bli synlig då socionomens ”sanning” mycket väl kan färgas av att mottagaren inte enbart är familjen som utreds, utan också en stark profession med en ansedd jurisdiktion i juristen.

Tingsrättens dom innehåller ofta både en stark övertygelse om vad som är rätt men också ett självförtroende i många påståenden, som i de indispositiva fallen som dessa, ofta saknar bevis. Det finns ett tydligt maktövertag mellan tingsrättens text och klienten och det kan sägas råda en ojämlikhet mellan samhället och den enskilde. Domarna likväl som vårdnadsutredningarna har en hög grad av interdiskursivitet, det vill säga att det förekommer många olika diskurser. I Winther Jørgensen & Phillips (2000) redogörs det för den *manifesta intertextualiteten*, vilket beskriver hur texter bygger på andra texter. Den visar på att vårdnadsutredningen innehåller fler nyanser av diskurser från olika praktiker än domen som främst hanterar en juridisk övergripande diskurs. I en av vårdnadsutredningarna tog familjerättssekreteraren in flera barnpsykologiska, medicinska och sociologiska forskningsresultat för att stärka sina påståenden och resultat. I domarna är det främst lagtext eller prejudicerande domar det hänvisas till som förstärker beslut eller resultat men det förekommer även delar av vårdnadsutredningen som ett intertextuellt inslag. I en dom får ett läkarutlåtande med en låg affinitet kring påståendet en stor innebörd. Den medicinska professionen anses likväl som juristens profession tillhöra de starka professionerna vilket skulle kunna vara anledningen till att det uttalandet får en så stark roll i den domens beslut.

En annan stor skillnad mellan domen och vårdnadsutredningen är att domen ska fastställa ett beslut medan vårdnadsutredningen ska ge ett förslag till beslut i frågan. Hur språket hanteras och graden av påståenden eller en större säkerhet i texten, påverkas förmodligen av att de båda har olika mål, krav och förväntningar med sitt resultat.

I domarna använder ofta de inblandade parterna vårdnadsutredningen som bevis, antingen med beskrivningen att det är en gediget utförd utredning eller att den innehåller stora brister. Val av åsikt styrs av partens resultat av utredningens förslag till beslut vilket kan tyckas rimligt.

De valda diskursordningarna för studien är ibland svåra att urskilja, och i analysen är det främst diskursen barnets behov av båda sina föräldrar och föräldrarnas samarbete mellan dem som flyter ihop mest påtagligt. Ofta beror det på att samarbetet mellan föräldrar skapar de förutsättningar som finns, eller inte finns, för att uppfylla barnets behov av att ha en god kontakt med båda sina föräldrar. Ibland tas även denna diskurs upp i riskbedömningen, vilket tyder på den tyngd i föräldrabalken som barnets behov av båda sina föräldrar faktiskt har. Det är anmärkningsvärt att barnets vilja får så lite utrymme i både vårdnadsutredning och dom. I vissa av dem är de helt utelämnade trots att det i lagtexten står att det ska utredas vad barnets vilja är, i den mån det går. I en av vårdnadsutredningarna beskrivs syftet med vad utredningen ska utredas, men barnets vilja saknas.

Av de studerade vårdnadsfallen i studien är det den högintensiva konfliktnivån som är påtaglig i dem alla. Eftersom det inte rekommenderas att föräldrar har gemensam vårdnad om de inte kan samarbeta, blir det de två diskurserna som rör samarbetet som får stor tyngd. Diskursen om risk för övergrepp och bortförande tycks få en större roll i vårdnadsutredningarna jämfört med domarna. Domarna lägger mer fokus på föräldrarnas samarbete och att boendeföräldern säkerställer att den andra föräldern får träffa barnen, än vad vårdnadsutredningen gör.

4.6 Social praktik

Den sista delen enligt Fairclough's tredimensionella analysmetod ska nu redovisas. I den *sociala praktiken* är det de sociala faktorerna som ska undersökas för att finna studiens slutsatser och sociala förändringsmekanismer i förhållande till de två första stegen i analysmetoden. Det är i det tredje steget som den professionsteoretiska analysen görs mer tydlig och här ska teorin få belysa den sociala praktikens konstruktion i förhållande till metodens diskursordning (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv blir det tydligt att skillnaden i språket mellan domarna och vårdnadsutredningarna är stor. Det råder en stark jurisdiktion och yrkesprofessionalitet i texterna i domarna. I ett av vårdnadsfallen finns en överklagan till hovrätten. Hovrättens dom är mycket saklig och korrekt och den kritiserar tingsrättens beslut. Att det sedan är "samma profession" som gör överklagan och granskar sin egen profession skulle kunna beskrivas med att säga att professionen utövar ett kunskapsmonopol i stor utsträckning. Det är ju samhällets yttersta maktutövning som råder i en domstol och ännu mer i hovrätt eller högsta domstolen vilken juristen har erövat. I en annan dom får ett läkarutlåtande spela stor roll för utfallet, vilket skulle kunna förklaras utifrån den starka profession som läkaryrket anses tillhöra. Även om läkarutlåtandet tyder på en relativt låg affinitet får vittnesmålet ligga till grund för diskursen om risk för bortförande och övergrepp vilket tyder på hur stor vikt det anses ha i domen. Den domen kritiserar också utredningen för att inte ha tagit med läkarutlåtandet i utredningen.

Vårdnadsutredningen innehåller ofta långa och utförliga beskrivningar av de olika parternas situationer. De redogör för parternas historier och åsikter. När familjerättssekreteraren sedan ska

formulera sin bedömning blir det ofta iform av svaga ställningstaganden och deras förslag till beslut är inte särskilt tydligt beskrivna och utvecklade. Eftersom det inte är deras uppgift att besluta om, utan ge förslag till beslut, kan det anses som rimligt att de undviker att ge starka rekommendationer. Men, det får ändå ses som en svag jurisdiktion att inte hävda sitt kunskapsområde och handlingsutrymme mer gentemot domstolen. Blom & Morén (2015) beskriver att socionomens profession mer och mer lutar åt en *organisationsprofessionalism* där socionomens *yrkesprofessionalism* hotas av andra politiska strukturer och makt. I förhållandet mellan socionomen och juristen när det gäller vårdnadsutredningar, väger inte socionomens yrkesprofessionalitet lika starkt som andra professioner som förekommer i utredningen. Det blir tydligt i analysen att det råder en svag jurisdiktion bland familjerättssekreterarna jämfört med juristen. Eftersom begreppet *jurisdiktion* handlar om att ”äga” vissa arbetsuppgifter inom ett område, blir det tydligt att det komplement som socionomens profession ska utgöra till vårdnadsdomen inte alltid får så stort utrymme. Kanske är det så just på grund av den rådande dominans som juristens profession har och har haft historiskt, jämfört med socionomens.

Av de fyra diskursordningar som studien fokuserar på är det samarbetsdiskursen och barns rätt till båda sina föräldrar som får störst utrymme. Detta stämmer överens med tidigare forskning både genom Schiratzki (2009) och Röbeck (2010). De gällande premisser som råder inom juridiken bör få ett stort inflytande på utförandet av vårdnadsutredningen om studiens resultat stämmer. Tidigare forskning som redovisats av Aronsson & Ingrid (2014) visar också på att det kan finnas problem med de två diskurser som råder mellan juristen och socionomen. Vissa tolkningar kring barns bästa skulle kunna få konsekvenser eftersom det anses finnas interna diskurser kring hur detta ska bedömas, vilket kan anas i studiens resultat.

5. Sammanfattande slutdiskussion

Syftet med studien är att undersöka om beslut kring barns bästa i utredningar om vårdnad, boende och umgänge kan påverkas av att jurister och deras kunskapsområde bedöms ha en mer dominant roll i samhället jämfört med socionomens.

Utifrån den professionsteoretiska ansatsen som studien har, visar resultatet att juristen har ett mer självsäkert handlingsutrymme i domarna vilket visar på en stark profession. Det råder en stark jurisdiktion hos juristen jämfört med socionomen. I vårdnadsutredningen förekommer det mer sällan tydliga och självsäkra bedömningar och det finns en avvaktande hållning där uppdraget visar på att handlingsutrymmet för socionomen inte är så stort. När tingsrätten inte väljer att följa familjerättens förslag är deras ställningstagande starkt och de visar på att de följer sin yrkesprofessionalism vilket då öppnar för att ibland inte värdera vårdnadsutredningens synpunkter och bedömning. Andra starka professioners kunskapsområden, som exempelvis läkarens, får ibland väga tyngre än vårdnadsutredningens förslag i domarna.

Den första frågeställningen i studien lyder; ”På vilket sätt anser domaren/domarna (juristen) sig ha ett bättre beslut i vårdnadsfallen jämfört med familjerättssekreterarens (socio-nomens) och hur kan detta avläsas i de domar där de två professionerna inte tycker lika?

Eftersom studien visar att det råder en stark jurisdiktion hos juristen och att det ur ett historiskt perspektiv också varit så, har socio-nomen en lång väg kvar för att nå samma nivå på jurisdiktion och handlingsutrymme som juristen har i vårdnadsfallen. Däremot visar jämförelsen att det ofta finns ett kunskapsområde som socio-nomen medför i utredningen som kanske inte alltid värdesätts av juristen. Hollander (2009) beskriver i kapitlet om tidigare forskning att det behövs en bred professionell grund för att bedöma vad som är till barns bästa. En mer medveten samverkan mellan de två kunskapsområden som juristen och socio-nomen besitter, skulle kunna medföra att ny lagstiftning och uppföljning av lagtillämpning kan göras bättre än idag. Röbeck (2012) beskriver i sin forskning att familjerätten måste hantera både den *juridiska diskursen* och *psy-diskursen*, där de professionella rön som råder gällande exempelvis barnpsykologiska aspekter behöver vägas in i ett mer följande och kanske rent av dansant förhållningssätt gentemot juridik-diskursen. I studiens resultat saknas ibland dessa värden och de rättsliga begreppen får större utrymme. I både Schiratzkis (2009) och Röbecks (2012) forskning redogörs det för de bundna presumptioner de anser förekommer i rättens bedömning. De ifrågasätter om det inte kan innebära en risk att dessa går före de grundläggande rättigheterna barnet ska ha, som exempelvis att inte utsättas för misshandel. I denna studies resultat hamnar dessa risker i skymundan jämfört med diskursen kring barnets rätt till båda sina föräldrar. Trots exempelvis misshandelsdomar mot den andra vårdnadshavaren, anses det inte föreligga en tillräcklig risk att barnet far illa. Att domstolen ska säkerställa att de utgår från en helhetsbedömning av barnets situation, är onekligen svårt att säkerställa om det är rättens egna antaganden som får styra istället för bästa tillgängliga professionella kunskap. I resultatet framkommer det att rätten lägger större tyngd på de diskursordningar (rekvisit) som handlar om föräldrarnas samarbete och barnets rätt till båda sina föräldrar, jämfört med riskbedömning för barnet eller att tillgodose barnets/barnens vilja. Röbeck (2012) fann i sin forskning att det saknades en redogörelse för barnens vilja i över hälften av domarna vilket även märks i resultatet i denna studie där barnens vilja inte kommer fram tillräckligt i någon dom.

Den andra frågeställningen för studien är; ”Hur påverkas familjerättssekreterares förslag till beslut i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge av att domaren anses tillhöra en starkare profession med ett större handlingsutrymme jämfört med familjerättssekreteraren?

Aronsson & Ingrids (2014) redogör i sin forskning att det kan finnas svårigheter mellan de två professionerna som möts i vårdnadsprocessen mellan socialtjänst och tingsrätt. De anser att problemen kan vara att det råder egna interna diskurser inom professionerna vilket får konsekvenser i bedömningarna. I och med att resultatet i studien visar på ett större handlingsutrymme för juristen, finns det en risk att familjerättssekreteraren anpassar innehållet i utredningen till den rådande dominerande diskursen. Alexius Borgström (2009) redogör i sin forskning att ”de fem stegen” i den

juridiska metoden, som tidigare redovisats, kan tydliggöra rättstillämpningen av exempelvis barnens bästa i vårdnadsutredningar. När de sociala värden, som vi vet är så viktiga för samhällets komplexa behov, får samspela med rättssamhällets behov av en rättvis juridisk kompetens, skulle vi kunna tillgodose barnens bästa ur ett större professionellt kunskapsfält. Röbeck (2012) redogör för detta och att de komplexa problemen i det sociala arbetet medför att bedömningarna i målen blir väldigt olika, även om de följer lagar och riktlinjer. Detta bekräftas även av Hollander (2009) som anser att det sociala arbetet har ett stort behov av kunskap kring de juridiska förutsättningarna, likväl som att juristerna behöver kunskap om vad det innebär att tillhöra en så stark profession. Juristens maktposition i samhället får här ett väldigt stort mandat att styra praktiken eller *diskursen*, vilket Foucault (1993) menar kan innebära att det bara är viss kunskap som accepteras, då det råder en stark auktoritet över vem som får uttala sig och inte.

Diskursanalysen av resultatet i studien har möjliggjort en belysning av vilka sociala konstruktioner och professionsteoretiska begrepp som styr en vårdnadsprocess. Här tydliggörs att det är av stor vikt att olika kunskapsområden måste få ta plats i vårdnadsutredningen för att säkerställa att eventuella misstag kan belysas och åtgärdas, både av familjerättssekreteraren och domaren. I resultatet framgår det att det görs bedömningar som kan ifrågasättas starkt, av båda professionerna. I ett fall dömer tingsrätten så pass fel att hovrätten beviljar prövning av fallet och ändrar domen. I ett annat finns det stora brister i vårdnadsutredningen kring både barnens vilja och riskbedömning. Båda dessa fall är ett tydligt incitament för att det finns behov av att det är två professioner (eller fler) som samarbetar i dessa komplexa utredningar. Detta för att säkerställa att varje barn som är inblandad i en vårdnadstvist får möjligheten att bedömas efter vad som anses vara bäst för barnet baserat på den främsta professionella kunskap som går att få.

Att familjerättssekreteraren idag inte besitter det kunskapsmonopol som många andra professioner innehar, behöver inte vara ett problem i sig om det finns en större acceptans för deras kunskapsområde. Det är bra att deras förslag till beslut kritiserar och värderas för att finna vad som är bäst för våra barn. Däremot får det ses som en brist att professionen och handlingsutrymmet är svagt, vilket skulle kunna innebära att vissa viktiga värden och kunskaper de besitter inte kommer fram tillräckligt väl i vårdnadsutredningen.

Det skulle vara intressant med vidare forskning i ämnet genom att exempelvis genomföra studien på ett mycket större urval för att på så sätt kunna generalisera resultatet. Här skulle man också kunna titta på domar där familjerätt och tingsrätt tycker lika och domar där föräldrar tillslut når en förlikning, för att få en bredare förståelse för vårdnadsprocessen. Vidare forskning skulle även kunna titta på hur de inblandade föräldrarna och barnen upplever att deras berättelser och åsikter tillvaratas. Utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv kan det vara intressant att forska mer om handlingsutrymmet för det sociala arbetet i samhället. Dessutom kan det finnas behov av att belysa vilka konsekvenser det får att samhällets acceptans och förtroende för socionomen som profession anses som svag.

Referenslista

- Alexius Borgström, K. (2009). Rättsdogmatik. I A. Hollander & K. Alexius Borgström (Red.). *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*. (s. 17-37). (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Alexius Borgström, K. (2009). Regeltyper och beslutsmodeller inom juridiken i det sociala arbetet. I A. Hollander & K. Alexius Borgström (Red.). *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*. (s. 141-157). (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Aronsson, K., & Ingrid, H. (2014). Vittnesmål i vårdnadstvister: Förhandlingar om barnets bästa i domstol och familjerätt. (s. 39-54) i Cederborg, A-C & Warnling-Nerep, W. (2014). *Barnrätt*. (1. Uppl.). Stockholm: Nordstedts juridik.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Blennberger, E. (2005). *Etik i socialpolitik och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Blom, B., & Morén, S. (2015). *Teori för socialt arbete*. (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Brante, T. (2013). The Professional Landscape: The Historical Development of Professions in Sweden. *Professions and Professionalism*, 3(2). Hämtad från: <https://doi.org/10.7577/pp.558>
- Breitholtz, Carl-Johan. (2016). *Ordlista för Sveriges domstolar, Svensk/engelsk engelsk/svensk*. Hämtad från http://www.domstol.se/Publikationer/Ordlista/svensk-engelsk_ordlista.pdf
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2. rev. uppl.). Malmö: Liber.
- Börjeson, B., & Börjeson, M. (2015). *Förstå socialt arbete*. (3. rev. uppl.). Malmö: Liber.
- Danermark, B., & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Ewerlöf, G., Sverne, T., & Singer, A. (2004). *Barnets bästa: om föräldrars och samhällets ansvar*. (5., [omarb.] uppl.) Stockholm: Nordstedts juridik.
- Hollander, A. (2009). Rättssociologi. I A. Hollander & K. Alexius Borgström (Red.). *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*. (s. 39-63). (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

- Patel, R., & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Röbeck, K. (2012). *Barns bästa i vårdnadstvister*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten.
- Schiratzki, J. (2017). *Barnrättens grunder*. (Sjätte upplagan [reviderad och uppdaterad]). Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen. (2017). *Statistik om familjerätt 2016*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20613/2017-5-8.pdf>
- Socialstyrelsen. (2012). *Vårdnad, boende och umgänge: Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <http://www.mfof.se/Documents/V%C3%A5rdnad,%20boende%20och%20umg%C3%A4nge/Vardnad-boende-umgange.pdf>
- SOU 2017:6 *Se barnet!* Stockholm: Statens offentliga utredningar. Hämtad från <http://www.regeringen.se/490ab7/contentassets/acc04add4adb4f8fcb560a4983fdcec/se-barnet-sou-20176>
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. (uppl. 2:7.). Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad från <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>
- Watt Boolsen, M. (2007). *Kvalitativa analyser*. (1 uppl.). Malmö: Gleerups.
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1.

Vårdnadsfall 1.

T 10212-15 med tillhörande vårdnadsutredning bilaga 61. Hovrättsmål T 1557-17. Avgörande datum tingsrättsdom: 20170209 avgörande datum hovrätt 20171214

Vårdnadsfall 2.

T 15302-15 med tillhörande vårdnadsutredning bilaga 70

Avgörande datum: 20170915

Vårdnadsfall 3.

T6158-15 med tillhörande vårdnadsutredning bilaga 77

Avgörande datum: 20161010